

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Essi Puska

”En mä halua, että päiväkodis tiedetään, miten meillä oikeesti menee.”

*Lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien kokemuksia
varhaiskasvatuksesta*

Opinnäytetyö
Syksy 2021
SeAMK Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Essi Puska

Työn nimi: En mä halua, että päiväkodis tiedetään, miten meillä oikeesti menee. Lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien kokemuksia varhaiskasvatuksesta

Ohjaaja: Päivi Rinne, YTT, yksikön johtaja

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 75

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyössä tutkittiin, millä tavoin lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen yhteistyön. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin, millä tavoin lastensuojelun asiakkuus vaikuttaa vanhempaan ja hänen käyttäytymiseensä, ajatuksiinsa, tunteisiinsa ja toimintamalleihinsa.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä on selvittää, millaisia kokemuksia lastensuojelun asiakkaana olevilla vanhemmilla on varhaiskasvatuksen kanssa tehdystä yhteistyöstä. Toisena tutkimuskysymyksenä on kartoittaa, minkälaista tukea vanhemmat ovat varhaiskasvatukselta saaneet. Kolmantena tutkimuskysymyksenä saavutetaan myös tietoa, miten lastensuojelun asiakkuuden koettiin vaikuttavan yhteistyöhön.

Tutkimusasetelmassa nousi merkitykselliseksi myös lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö sekä mikä tämän yhteistyön suhde on perheeseen. Tutkimuksen avulla lastensuojelun asiakkaiden ääntä saadaan anonyymisti kuuluviin, ja varhaiskasvatuksen henkilöstö saa lisää ymmärrystä lastensuojelun asiakkaiden toimintaa kohtaan. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, johon osallistui seitsemän vanhempaa teemahaastattelulla.

Tutkimuksen tuloksina nousi palvelujärjestelmän sekavuus sekä yksityisyyden suojan epävarmuus. Vanhemmat halusivat pitää mahdollisimman salassa sen syyn, mikä heidät oli lastensuojelun asiakkaiksi vienyt. Yhteistyössä nähtiin mahdollisuuksia, mutta tietyin reunaehdoin. Varhaiskasvatuksen tuki nähtiin lapseen kohdistuvana, eikä perhe nähnyt niinkään muuta tuen tarvetta varhaiskasvatuksesta. Luottamus nousi tutkimuksen tuloksissa myös keskeiseksi aiheeksi.

¹ Asiasanat: lastensuojelu, varhaiskasvatus, yhteistyö

Thesis abstract

Faculty: Seinäjoki University of Applied Sciences

Degree programme: Bachelor of Social Services

Author: Essi Puska

Title of thesis: I don't want the kindergarten to know, how we're doing at home. Child protection customer experiences of early childhood education

Supervisor: Päivi Rinne, PhD, Dean

Year: 2021

Number of pages:75

Number of appendices:2

This thesis examines the ways in which parents, who are clients of child protection, experience early childhood education cooperation. This study seeks to highlight the ways in which being a customer of child protection affect a parent and his/her behaviour, thoughts, feelings, and patterns of activity.

The first research question is to find out what experiences parents, who are child protection clients, have in collaborating with early childhood education. Another research question is to map out what type of support parents have received from early childhood education. The third research question also aims to gather information on how child protection customers were perceived to have an impact on cooperation.

The significant aspects in the research became the cooperation between child protection and early childhood education, and the relationship of this cooperation to the family. This research will enable child protection customers' voices to be heard anonymously, and early childhood education staff to gain further understanding of child protection customers' activities. The thesis was carried out as a qualitative study, which involved seven parents with a themed interview.

The results of the study pointed out the confusion of the service system, as well as the uncertainty of privacy. Parents wanted to keep as secret as possible the cause of what had taken them into child protection. There were opportunities seen in collaboration, but with certain fringe conditions. Early childhood education support was seen as targeting the child, and the family was not so much seen as a reason for the need for support in early childhood education. Confidence also emerged as a key topic in the survey's findings.

¹ Keywords: child protection, early childhood education, cooperation

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	7
2 LASTENSUOJELU SOSIAALITYÖSSÄ	9
2.1 Lastensuojelun keinot perheen tukemiseen.....	9
2.2 Ennaltaehkäisy.....	10
2.3 Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa	11
2.4 Lastensuojelun asiakasperheiden tuen tarve.....	12
3 VARHAISKASVATUS PERHEEN TUKENA	14
3.1 Varhaiskasvatustyötä ohjaavia tekijöitä	14
3.2 Lastensuojelun asiakas varhaiskasvatuksessa	15
3.3 Yhteistyö perheen kanssa	16
3.4 Puheeksi ottaminen.....	17
4 ASIAKKAANA LASTENSUOJELUSSA	20
4.1 Asiakkaana lastensuojelussa	20
4.2 Lastensuojelun julkisuusleima	21
4.3 Asiakkaat marginaalissa.....	22
4.4 Tunteita lastensuojelussa	23
5 YHTEISTYÖ.....	25
5.1 Monialainen yhteistyö.....	25
5.2 Varhaiskasvatuksen antama tuki avohuollon tukitoimena.....	26
5.3 Seinäjoen kaupungin lastensuojelun käytänteitä	27
5.4 Varhaiskasvatus Seinäjoen lastensuojelun näkökulmasta.....	28
5.5 Lastensuojelu Seinäjoen varhaiskasvatuksen näkökulmasta	29
5.6 Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä Seinäjoella	31

6	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	36
6.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	36
6.2	Tutkimusmenetelmä	37
6.3	Kohderyhmä.....	39
6.4	Tutkimuksen toteuttaminen	40
6.5	Aineiston analyysi	43
6.6	Tutkimustulosten luotettavuus ja eettisyys.....	46
7	TUTKIMUSTULOKSET	47
7.1	Taustatiedot	47
7.2	Lastensuojelun asiakkuus	48
7.3	Toivottu tuki.....	50
7.4	Koettu tuki	52
7.5	Lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja perheen keskinäinen yhteistyö	54
7.6	Yhteistyö perheen ja varhaiskasvatuksen kesken	56
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	59
9	POHDINTA.....	64
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	73

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Taulukko 1 Haastattelut (nimet ja iät muutettu).....40

Kuvio 1 Teemoittelu45

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksen tulisi olla perheen tukena lapsen kasvussa ja kehityksessä. Lait ja sopimukset antavat tälle työlle lähtökohdat ja puitteet. Lapsen arkipäiväisestä toiminnasta saattaa välittyä toiminta tai käyttäytyminen, joka viestii siitä, että lapsi tarvitsee erityistä tukea varhaiskasvatuksen piirissä. Usein varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi lapsen ikätasoiseen toimintaan, jonka mukaan tuen tarvettakin arvioidaan. Mistä lapsen ongelmat kokonaisvaltaisemmin tarkasteluna voisivat johtua? Taustalla voivat olla lapsen haasteet kasvussa tai kehityksessä, kuten muun muassa neuropsykiatrisessa vaikeudessa. Oireet voivat kuitenkin syntyä myös elinympäristön tasapainottomuudesta, toisin sanoen siitä, millaista arkea lapsi viettää kotonaan, ja onko perheellä asiat tarpeeksi hyvin. Mitä varhaiskasvatuksessa loppujen lopuksi perheestä tiedetään? Perhe voi olla lastensuojelun asiakas, ja varhaiskasvattajilla ei ole tietoa siitä, millaista tukea perhe jo saa ja mitä varhaiskasvatukselta odotetaan.

Perheiden suhteet varhaiskasvatukseen saattavat vaihdella hyvinkin paljon, ja esimerkiksi huolista ja ongelmista keskustelu voi jäädä täysin piiloon. Tutkimuksessa tavoitellaan vanhempien ääntä, jotta heidän tarinansa ja ajatuksensa voisivat tulla esiin ja täten vaikuttaa varhaiskasvatukseen ja perheiden, ehkä myös monialaiseen yhteistyöhön kehittymiseen.

Kohdennan tutkimukseni niihin lastensuojelun asiakkaana oleviin vanhempiin, joilla on varhaiskasvatusikäisiä lapsia ja jotka eivät ole sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Tällaisilla vanhemmilla on todennäköisesti melko tiivis kytkös varhaiskasvatukseen, jolloin myös kokemus varhaiskasvatuksen kanssa tehdystä yhteistyöstä on olemassa.

Teoreettisten lähteiden lisäksi tutkimuksessa on käytetty asiantuntijahaastatteluita, joissa asiantuntijan rooleissa toimivat Seinäjoen kaupungilta varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Asiantuntijahaastatteluilla pyrittiin hakemaan lisää syvyyttä sekä selkeyttä tutkimukseen. Näiden asiantuntijahaastattelujen avulla vanhempienkin ääni saadaan selkeämmin esille.

Minua kiinnostaa tutkia, millaisia ennakkokäsityksiä, toimintaa ja käyttäytymistä lastensuojelun asiakkuus herättää eri instituutioissa. Kiinnostavaa on myös saada esiin vanhempien omia ajatuksia lastensuojelun asiakkuudestaan, ja millä lailla he kokevat yhteistyön, tässä

tutkimuksen kontekstissa varhaiskasvatuksen kanssa. Koen tärkeäksi tuoda esiin vanhempien ajatuksia, jotka eivät ehkä tule esiin muuten yhteistyössä. Olin opinnäytetyöni aikana suorittamassa harjoittelua varhaiskasvatuksessa, ja katselinkin koko kymmenen viikon harjoittelun ajan työtä ”tutkimuslaseillani” pitäen mielessä perheen ja heidän taustansa. Sain harjoitteluni aikana hyviä keskusteluja aikaan eri ammattajeja edustavien, kuten erityisopettajan sekä päiväkodin johtajan kanssa, tutkimukseni tematiikkaan liittyen. Keskusteluiden yhteenvetona voisin todeta, että on yhtä monta tyyliä ottaa perheen kanssa huoli puheeksi, kuin on kasvattajiakin. Myös yhteistyö lastensuojelun kanssa nähtiin eri tavoin.

Opinnäytetyössäni keskustelevat keskenään vanhemmat, varhaiskasvatus sekä lastensuojelu. Kaikkien näkökulmat teemaan tulevat esiin ja osin sulautuvat toisiinsa, osin taas ajatukset ja toimintatavat ovat toisilleen vastakkaisia. Tutkimus käsittelee aihetta eri näkökulmista, ja esiin nousee mielenkiintoisia asioita, tärkein niistä on kuitenkin perhe ja vanhempi ja hänen kokemuksensa. Koska asiakkaita – perheitä, vanhempia ja lapsia – varten työtä varhaiskasvatuksessa ja lastensuojelussa tehdään.

2 LASTENSUOJELU SOSIAALITYÖSSÄ

Lastensuojelu voi olla hyvin monitasoista ulottuessaan kasvuolojen kehittämisestä huostaanottoon asti. Yhdellä lauseella kuvattuna lastensuojelu on lapsen hyvinvoinnin ja oikeuksien turvaamista ja edistämistä, työskentelytavasta riippumatta. (Bardy 2009, 17.) Beckett (2003, 1) kuvaa lastensuojelutyön olevan hyvin samanlaista useissa eri maissa. Hän myös kuvaa ongelmien olevan samanlaisia ja johtuvan hyvin samoista syistä.

Yhteiskunta pitää huolta siitä, että rakenteellisesti lapset ovat suojassa ja heidän elinoloihinsa puututaan, mikäli siinä nähdään puutteita tai kasvun vaarantumista. Aina lastensuojelullinen keino ei ole rajulta kuulostava huostaanotto tai muu voimakas interventio. Lastensuojelu voi tarjota apua myös lempeästi, ja siten, että perhe voi tuntea saaneensa apua suoraan arkeensa, ja esimerkiksi perheen sisäisen vuorovaikutuksen vahvistumisen kautta valtaistumista. Näitä keinoja ovat muun muassa lastensuojelun avohuollon tukitoimet, jolloin perhettä autetaan lapsen asuessa kotona.

2.1 Lastensuojelun keinot perheen tukemiseen

Maailman laajimmin hyväksytty ihmisoikeussopimus, Lasten oikeuksien sopimus (LOS) turvaa lapsen hyvinvointia muun muassa lastensuojelulain lisäksi. Lasten oikeuksien sopimus määrittelee, että jokaisella lapsella tulee olla oikeudet, jotka kattavat tarpeeksi hyvät mahdollisuudet ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen elintasoon. (LOS 27. artikla). Lastensuojelulain (2 §) mukaan vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Yhteiskunnallisten toimien on pyrittävä tukemaan vanhempia tässä tehtävässä ja tuettava perhettä, mikäli heillä on avulle tarvetta. (L. 13.4.2007/417.) Perustuslaki turvaa myös lasta, ja lain 19 § mukaan julkisen vallan on tuettava lapsen hyvinvointia ja yksilöllistä kasvua siten, että tarvittavaa tukea annetaan perheelle ja muille, jotka vastaavat lapsen huolenpidosta. Mikäli lapsen oikeuksia ei muuten voida turvata, tulee julkisen vallan puuttua perheen autonomiaan, kuitenkin vain poikkeustapauksissa. (L. 11.6.1999/731.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun vanhempi tai lapsi itse hakee apua, ja tekee lastensuojeluilmoituksen. Ilmoituksen voi tehdä myös perheen ulkopuolinen tai viranomainen, jolla on noussut perheestä huoli. Lastensuojeluilmoituksen jälkeen sosiaalityöntekijä tekee palvelutarpeen arvioinnin yhdessä perheen kanssa. Arvioinnissa määritellään, päätyykö lapsi

tai perhe lastensuojelun vai sosiaalihuollon asiakkaaksi. (L. 13.4.2007/417, 26 § & 27 §.) Mikäli avun tarpeeseen päädytään, tehdään perheelle asiakassuunnitelma, joka ohjaa lastensuojelutyöskentelyä (Lastensuojelun käsikirja 2021).

Lastensuojelun tukea suunniteltaessa pyritään perheelle löytämään mahdollisimman hyvin perhettä ja lasta tukevia palveluja. Sosiaalityö vastaa prosessin kulusta, ja työssä voidaan käyttää muun muassa erilaisia perheen kotiin vietäviä tukimuotoja, kuten perhetyötä. Silloin kun kotiin vietävä apu ei ole riittävää, turvaudutaan lapsen arjen järjestämiseen kodin ulkopuolella. Lapsen huostaanotto ei ole ainut vaihtoehto, vaan apu voidaan järjestää avohuollon tukitoimena tai kiireellisenä sijoituksena. (Bardy 2009, 73.) Kunnan on pyrittävä järjestämään sosiaalipalveluja, kuten lapsiperheille suunnattuja palveluja peruspalvelujen yhteydessä, jotta sosiaalipalvelut olisivat mahdollisimman helposti saatavilla. Tämä voidaan toteuttaa muun muassa neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa. (L. 30.12.2014/1301, 33 §.)

Opinnäytetyöni keskittyy avohuollon tukitoimin tuettaviin perheisiin. Tällöin mitä todennäköisemmin vanhemmilla on kokemusta varhaiskasvatuksen kanssa tehdystä yhteistyöstä, joka on tärkeää tutkimuksen kontekstissa. Laitinen, Ojaniemi ja Tallavaara (2007, 31) kuvaavat asiakassuhdetta lastensuojelun ja avohuollon palvelurakenteessa siten, että lastensuojelun asiakkaat rajautuvat avohuoltoon ja sijaishuoltoon. Avohuollon asiakkuudet jakautuvat kodin ulkopuolelle sijoitettuihin sekä kotona asuviin. Kodin ulkopuolelle sijoitetut voidaan vielä jakaa huostaan otettuihin ja avohuollon asiakkaisiin. (Laitinen & Ojaniemi ja Tallavaara 2007, 31.) Susanna Ekman toimii Seinäjoen kaupungin palveluksessa sosiaalityöntekijänä ja kertoo, että Seinäjoen kaupungin lastensuojelu on jaettu kahteen tiimiin, sijaishuoltoon ja avohuoltoon. Sijaishuollon tiimissä ovat asiakkaina lapset, joilla on olemassa huostaanottopäätös. Avohuollon asiakkaina ovat kaikki muut lastensuojelun lapset. Molemmissa tiimeissä tehdään varhaiskasvatuspäätöksiä lastensuojelun tukitoimena. (Ekman 2021.) Kuvio ei ole siis kovinkaan selkeä, vaan asiakkuus katsotaan aina palvelujen perusteella hyvinkin yksilö- ja perhekohtaisesti. Lastensuojelun asiakkuus voi tuntua leimaavalta, vaikka kyseessä olisi melko kevytkin apu perheelle.

2.2 Ennaltaehkäisy

Lastensuojelulaki (3 §) määrittelee, että lastensuojelua on järjestettävä myös ennaltaehkäisevänä toimintana. Tällä pyritään edistämään ja turvaamaan lapsen kasvua,

kehitystä, hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Käytännössä ennaltaehkäisevä lastensuojelu näyttäytyy kunnallisissa erityispalveluissa, kuten neuvolassa, varhaiskasvatuksessa, opetuksessa, nuorisotyössä ja terveydenhuollossa silloin kun perhe ei ole vielä lastensuojelun asiakkaana. Nämä peruspalvelut muodostavat ennaltaehkäisevän lastensuojelun toimintakokonaisuuden. (L. 13.4.2007/417, 3 §.) Siirtyminen ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta lastensuojelun piiriin perustuu tiettyihin viranomaisten arviointeihin ja päätöksiin. Ehkäisevän lastensuojelun piirissä on siis lapsia, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaita, ja avohuollossa on lapsia, jotka saavat erityistä tukea peruspalveluissa, ja ovat siten ennaltaehkäisevän lastensuojelun piirissä. Usein käytännön työssä kyse on varhaisen tuen järjestämisestä perheelle ja lapselle, monialaisesta verkostotyöstä sekä yhteistyöstä. (Bardy 2009, 72.)

2.3 Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa

Lastensuojelun avohuollon asiakkaina vuonna 2019 oli 52 858 lasta ja nuorta, joka on 4,3 prosenttia väestön 0–20-vuotiaista (THL 2021). Lastensuojelussa on tilanteita, jossa perhettä tulee voida auttaa kiireellisesti, ja konkreettista apua tulee järjestää perheen sitä tarvitessa (Heino 2009, 52). Lastensuojelun sosiaalityön ja avohuollon tukitoimien tarpeessa perhe on silloin, kun lapsen terveys ja kehitys on vaarantunut niin paljon, että tueksi tarvitaan muutakin, kuin kunnan tarjoamia peruspalveluita. (Bardy 2009, 53). Lastensuojelulaki velvoittaa kuntaa järjestämään lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelun avohuoltoa. Avohuollon tukitoimena lastensuojelulain (36 §) mukaan avohuolto on:

1. tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen
2. lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin tai asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä
3. tukihenkilö- tai perhe
4. lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja
5. perhetyötä
6. koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshuoltoon
7. vertaisryhmätoimintaa
8. loma- ja virkistystoimintaa
9. muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Avohuollon tukitoimiin yksityisellä perheellä tai lapsella ei ole subjektiivista oikeutta. Säädetyt pätevyden omaava sosiaalityöntekijä tekee arvion lastensuojelun tarpeesta, ja avohuolto perustuu asiakkaan kanssa yhdessä tehtyyn asiakassuunnitelmaan. Tämä yksilöllinen suunnitelma lapsi- ja perhekohtaisesti on sosiaalityön järjestettävänä. (Bardy 2009, 72–73.)

2.4 Lastensuojelun asiakasperheiden tuen tarve

Lastensuojelun asiakkuuden taustalla on usein muutoksia, kuten perherakenteiden muutoksia, äkillistä työttömyyttä, päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia tai vanhemmuuden haasteita. Myös lastensuojelun avohuollon asiakkailla on suhteellisen paljon pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä. (Bardy 2009, 63.) Vanhemmuustaitojen laatu vaikuttaa pitkälle lapsen elämään (Kalland 2020).

Erilaiset lähtökohdat vanhemmuuteen vaikuttavat siihen, miten vanhempana toimii. Vanhemmiksi synnyttään lapsen syntymän myötä, ja vanhemmuus vaatii kasvamista ja opettelua. Perheen hyvinvointiin vaikuttaa esimerkiksi se, onko perheessä erityislapsi. (Blair & Costa 2020, 23.) Vanhemmat eivät kuitenkaan välttämättä tarvitse suuria tukitoimia elämäänsä lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkaan asemassa. Lastenhoitoapukin silloin tällöin voi olla tarpeeksi, jottei vanhemmuus uuvuttaisi. Avulias läheisverkosto saattaa toimia perheen pelastajana, jotta vaikeimmasta ajasta selvittäisiin (kuten kriisi, muutos tai ruuhkavuodet). Ensi- ja turvakodin sivustolla todetaankin vanhemmuuden olevan nykypäivänä kuin asiantuntijatehtävä. Tietoa ”oikeanlaisesta” vanhemmuudesta on runsaasti saatavilla, ja vanhemmat ovat tietoisempia lapsen kehitykseen ja kasvuun vaikuttavista tekijöistä, kuin koskaan aiemmin. Vanhemmuus on hyvin intensiivistä, jolloin vaatimuksetkin omaa vanhemmuutta kohtaan ovat korkealla. Luonnollisesti hyvän vanhemmuuden tavoitteen takana on vanhemman halu olla hyvä vanhempi, joka kykenee tarjoamaan lapselleen parhaat eväät elämään. (Ensi- ja turvakoti 2021.) Täydellisyyden tavoittelu johdattaa ehkä lastensuojelun piiriin uudenlaisia asiakkaita, jotka eivät ole marginaalisessa asemassa esimerkiksi päihdeongelman vuoksi, mutta kokevat epäonnistuneensa vanhempina, joka on johtanut perheen sisäisiin ongelmiin. Ulkopuolelta vanhemmat saavat paljon vaikutteita siitä, mikä on riittävän hyvää vanhemmuutta, mutta se antaa helposti vääristyneen kuvan. Kirjallisuus, uutiset, keskustelut niin yhteiskunnassa, kuin ystävän vauvaperheen kanssa saattavat antaa vanhemmuudesta kuvan, joka on liian haasteellinen. Sosiaalinen media painostaa myös. Sosiaalisessa mediassa vanhemmat julkaisevat kuvia perheen tähtihetkistä, retkistä ja

siisteistä kodeista, eikä tämä somen kautta saatu mielikuva välttämättä kuvaa todellista perhe-elämää. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisu (2021) kuvaa ohjeita hyvään vanhemmuuteen olevan nähtävillä ja saatavilla ympäristössämme jatkuvasti. Näillä ohjeilla on tarkoitus kertoa, mikä on lapselle hyväksi ja mikä haitaksi. Nämä ohjeet kannattaa kuitenkin suodattaa itselleen sopivaksi. Oppaita ei ole räätälöity toimimaan jokaisen perheen kanssa. Hyvä vanhempi voi olla hyvin monin eri tavoin. Vanhempien tavoitellessa täydellisyyttä, syntyy helposti stressiä ja epäonnistumisen tunnetta vanhempana, jotka voivat johtaa esimerkiksi masennukseen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2021.)

Sally Holland (2004) kertoo kansainvälisestä tutkimuksesta, jossa arvioitiin riittävän hyvää vanhemmuutta. Riittävän hyvää vanhemmuutta arvioitiin sekä sosiaalityöntekijöiden, että lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien kokemana. Vanhemmat itse kokivat, että vaikka he suhtautuivat myönteisesti omiin lapsiinsa, he kokivat vanhemmuuden vaativana tehtävänä. Vaativan vanhemmuudesta teki vanhempien kokemana muun muassa kodin ja työn välillä tasapainottelu. Esiin nousi myös haaste perheen taloudellisesta tilanteesta, koska lapset vaativat monenlaista materiaa ja viihdettä ympärilleen. Haasteena oli myös yksinhuoltajuuden tai kumppanin tuen puute, ja odotukset siitä, että heidän lastensa täytyisi osallistua monenlaiseen toimintaan tai harrastukseen. (Holland 2004, 88.) Vanhempien kokemus heidän omasta lapsuudestaan vaikuttaa paljon siihen, miten he kokevat vanhemmuuden. Usein negatiivisiin tunteisiin ja uskomuksiin voidaan vaikuttaa ammattilaisen avulla. (Holland 2004, 90.) Holland kertoo tutkimuksessaan tehtyjen sosiaalityöntekijöiden haastatteluista. Sosiaalityöntekijät toivat esiin, ettei työssä etsitä täydellistä vanhemmuutta, mutta jatkuvasti arvioidaan, mikä on riittävän hyvää vanhemmuutta kenenkään asiakkaan kohdalla. (Holland 2004, 98.)

3 VARHAISKASVATUS PERHEEN TUKENA

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen kasvatuksen, hoidon ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta, jossa erityisesti pedagogiikka painottuu. Varhaiskasvatus on suunnattu 0–6-vuotiaille lapsille, joten lapsi voi viettää suuren osan lapsuudestaan varhaiskasvatuksessa. Suomessa varhaiskasvatus on laadukas osa koulutusjärjestelmää, ja on tärkeä lapsen oppimisen ja kasvun tiellä. Laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kuuluu kehityksen ja oppimisen tuen antaminen sitä kaipaaville lapsille. Varhaiskasvatuksen tulee tunnistaa tuen tarpeet, jolloin lapselle järjestetään tarkoituksenmukaista tukea. Varhaiskasvatus voidaan kunnassa järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus saada varhaiskasvatusta, josta huoltajat päättävät. (Opetushallitus 2021.)

Varhaiskasvatuksella on iso merkitys ennaltaehkäisevänä toimijana. Lastensuojelullisena toimena perheen lapselle saatetaan tarjota mahdollisuutta varhaiskasvatukseen, jotta esimerkiksi lapsen kehitystä, kasvua tai sosiaalista vuorovaikutusta saataisiin vahvistettua tai kuntoutettua. Apua voidaan tarjota myös, jotta vanhemmat voisivat tarvittaessa saada aikaa itselleen, jos vanhemmalla on esimerkiksi masennusta ja jaksamisen kanssa haasteita. (Keskinen & Virjonen 2004, 19.) Tässä osiossa avaan varhaiskasvatuksen ja perheen välistä suhdetta sekä miten asiat suhteeseen vaikuttavat.

3.1 Varhaiskasvatustyötä ohjaavia tekijöitä

Työtä varhaiskasvatuksessa ohjaa varhaiskasvatuslaki (L. 13.7.2018/540), valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma Vasu (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018), kunnan tai kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma (esimerkiksi Meirän VaSu 2017) sekä ryhmän ja lapsen oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Edellä mainituista tärkeimpänä on varhaiskasvatuslaki, jonka mukaan varhaiskasvatussuunnitelmatkin suunnitellaan. Varhaiskasvatuslain (1 §) mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja sen, miten varhaiskasvatusta toteutetaan (L. 13.7.2018/540). Varhaiskasvatuslaki säätelee varhaiskasvatussuunnitelmassa otettavan huomioon lapsen oikeuden varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteet (L. 13.7.2018/540). Perusopetuslaki säätelee esiopetusta, joka on osana varhaiskasvatusta (L.

21.8.1998/628). Esiopetuksessa käytetään opetussuunnitelman perusteita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018).

Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Lapsen Vasulla pyritään tavoittelemaan yhteisiä tavoitteita, miten tukea lapsen yksilöllistä kehitystä, hyvinvointia ja oppimista. (Opetushallitus 2021.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) mainitaan, että huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta, mutta varhaiskasvatus tukee ja täydentää vanhempien toteuttamaa kasvatusta, ja vastaa myös lasten hyvinvoinnista. Lasten hyvinvointi voidaan nähdä kuitenkin laajempänä käsitteenä kuin vain lapseen suoraan kohdistuvana. Koko perheen hyvinvointi on vahvassa vaikutuksessa lapsen hyvinvointiin. Varhaiskasvatuslain yhtenä tavoitteena on lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen yhdessä vanhemman tai muun huoltajan kanssa, ja tukea heitä kasvatustyössään (Varhaiskasvatuslaki 2018). Seinäjoen varhaiskasvatussuunnitelman, Meirän Vasun mukaan yhteistyö vanhempien kanssa on päivittäisiä kohtaamisia ja keskusteluja huoltajien kanssa. Meirän Vasu linjaa myös, että vanhempien kanssa keskustellaan heti, kun lapsella ilmenee oppimisen tai kehityksen haasteita tai kasvattajilla herää huoli lapsen hyvinvoinnista. (Meirän vasu 2017, 56.)

3.2 Lastensuojelun asiakas varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksella on lastensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisuus, jonka mukaan salassapitosäännösten estämättä heidän on ilmoitettava sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään todenneet lapsen hoidon tai huolenpidon tarpeen, tai he ovat huomanneet, että lapsen kehitys tai olosuhteet ovat vaarantuneet, tai mikäli lapsen oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelutarpeen selvittämistä. (L. 13.4.2007/417.) Ilmoituksen tekeminen ei kuitenkaan välttämättä ole helppoa. Viranomaisen, kuten varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluvan tai varhaiskasvatuksen edustajan, tulee tehdä lastensuojeluilmoitus omalla nimellään. Henkilöstö saattaa pelätä ilmoituksesta johtuvia interventioita. (Lastensuojelun käsikirja 2021.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE) hankkeen aikana (2018) suoritettiin asiakaslähtöinen kysely, jossa tuli ilmi, että vanhemmat eivät tuo oma-aloitteisesti

vaikeuksiaan ja huoliaan esille, ellei niistä suoraan ja aktiivisesti kysytä, ja tätä kautta tartuta vanhemman kertomaan. Samaisessa tutkimuksessa tuotiin esiin, että todennäköisimmin vanhempi ottaa huolien esiin noustessa yhteyttä ammattilaiseen, jonka tuntee parhaiten. Tässä yhteydessä tutkimuksessa mainittiin myös varhaiskasvatus. (Jokinen 2019, 5.)

Lastensuojelun asiakasperheillä saattaa olla haasteita lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisessa, joten varhaiskasvatus tukee perhettä tässä tehtävässä. Varhaiskasvatuksen perustehtävänä on turvata lapselle mahdollisimman suotuisat kasvuolosuhteet, jossa huolehditaan lapsen arkipäiväisestä perusturvasta, jossa hän saa turvaa, ruokaa, yksilöllistä huomiota ja muun muassa tunnekasvatusta. Nämä peruspilarit ovat osana lapsen arkea varhaiskasvatuksessa, ja ne tukevat myös lapsen kasvua, mikäli perheellä ei ole siihen juuri sillä hetkellä voimavaroja tai kykyä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20–22.)

3.3 Yhteistyö perheen kanssa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) varhaiskasvatuksen ja huoltajien välinen yhteistyö määritellään tärkeäksi tehtäväksi varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja kasvattajien yhteinen sitoutuminen lapsen terveyteen ja turvalliseen kasvuun, lapsen kehityksen ja hänen oppimisensa edistämiseen. Yhteistyötä tukee myös keskinäinen luottamus, kunnioitus ja tasa-arvoinen vuorovaikutus perheen kanssa. Varhaiskasvatukseen liittyvistä tavoitteista, vastuista ja arvoista keskustellaan henkilöstön kesken. Keskustelua käydään myös huoltajien kanssa, joilla on luontaisesti oikeus olla osana lapsensa varhaiskasvatusta. Yhteistyö huoltajien kanssa on lähtökohtaisesti vuorovaikutteista ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalta edellytetään aloitteellisuutta ja aktiivisuutta vuorovaikutukseen. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaiset taustat, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Lapsen ollessa varhaiskasvatuksen piirissä, saattavat yhteistyön tehtävät ja muodot vaihdella vuosien varrella. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai kun hän siirtyy päiväkodista toiseen tai aloittaessaan esiopetuksen, on yhteistyön merkitys erityisen tärkeää. Huoltajien kanssa jaetaan päivittäin ainakin lapsen tapahtumat ja kokemukset ja päivästä keskustellaan. Lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat ja kannustavat viestit ovat tärkeitä huoltajille, kun heidän kanssaan keskustellaan tai lapsesta kirjataan. Lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukee huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on yhteisellä keskustelulla erityinen merkitys. Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja

kasvattajien välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi kun huoli on herännyt lapsen hyvinvoinnista. Yhteistyö voi myös tukea huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33–34.)

Lähtökohdat ovat laeissa ja sopimuksissa kohdillaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) ja tavoittelevat perheen kanssa vahvaa kumppanuutta. Varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään kerran vuodessa tai tarvittaessa. Keskustelussa on mukana varhaiskasvattaja ja vanhempi, joskus myös lapsi. Käytännöt Vasu-palaveriin osallistujista vaihtelevat hieman kunnittain ja vielä päiväkotikohtaisestikin. Onko kuitenkin kerran tai kaksi vuodessa saman pöydän ääreen istuminen tarpeeksi luomaan luottamuksellista pohjaa keskustelulle? Lisäksi keskustelussa on usein lapsi mukana, joka korottaa kynnystä lähteä avaamaan perheen huolia lapsen kuunnellessa. Vasu- keskusteluiden lisäksi mahdollisuus keskusteluun on päivittäisissä ”eteiskeskusteluissa”, joissa yleensä kiire on läsnä, kuten myös usein lapsia ja toisia vanhempia. Usein vanhemman täytyisi tehdä itse aloite, jos hän haluaisi rauhallisen tilanteen kertoa perheen huolista. Kynnys voi olla korkea.

Luottamus on ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa hyvin merkittävä tekijä. Luottamus valaa uskoa ihmisiin ja siihen, että he voivat luottamuksen syntyessä parantaa ja vaikuttaa elämäänsä positiivisesti. Luottamuksen syntyessä ihmisille syntyy kokemus, että yhteistyö tuttujen ja tuntemattomien kanssa on kannattavaa ja mahdollista. Harisalón ja Miettisen (2012, 23–24) mukaan ihmisillä on kuitenkin tapana lähtökohtaisesti luottaa ihmisiin, niin tuttuihin kuin tuntemattomiin, kuin myös erilaisiin instituutioihin. Tämä on osa ihmisen luontoa. Epäluottamuksella on Harisalón ja Miettisen (2012, 15) mukaan taas täysin vastakkainen vaikutus. Kun epäluottamus valtaa sijaa luottamukselta, ihminen voi menettää sosiaalisen suuntavaistonsa ja moraalisen kompassinsa. Epäluottamus vie ihmisiä kauemmas toisistaan. Samalla avun ja tuen hakeminen on epätodennäköisempää. Vanhemman luottamuksen syntyminen varhaiskasvattajia kohtaan määrittelee paljon, millaiseksi yhteistyö muodostuu.

3.4 Puheeksi ottaminen

Puheeksi otto on ihmisten välisissä kohtaamisissa varsinainen solmukohta. Solmua kiristää haaste, miten käsitellä aihetta, josta tekisi mieli vaieta tai jättää kokonaan sivuun. Anneli Pohjola (2009, 69) kuvaa yhteiskunnallisten tabujen tekevän haasteita näiden kohtaamisten ympärille. Ihmisten välisiin kohtaamisiin vaikuttavat yhteiskunnalliset vaikutteet, kulttuuriset ja tilanteisiin kiinnittyvät tekijät, jotka vaikuttavat siihen, miten auttamistyössä ihmiset kohtaavat

toisiaan. Asioita ei ehkä haluta tai uskalleta ottaa käsittelyyn. (Pohjola 2009, 71.) Houkuttelevampaa kohtaamisissa on sivuuttaa vaikeat asiat ja keskittyä helpompaan, ja suoriutua vuorovaikutuksessa ilman arkaluontisia aiheita (Pohjola 2009, 81). Kuten usein varhaiskasvatuksessa vanhempi - kasvattaja kohtaamistilanteissa, puheen aiheena on lapsen hoitopäivä tai muut lapsen arkipäiväiset kuulumiset.

Huolen puheeksi otto on kuitenkin viranomaistyössä toimijoiden, kuten varhaiskasvattajien ammattivastuulla, mikäli huoli lapsesta tai perheestä on herännyt. Puheeksi otto täytyy toteuttaa kunnioittavana keskusteluna, jonka tavoitteena on rakentaa liittouma huolen poistamiseksi lasta koskien. (Eriksson & Arnkil 2005, 12.) Eriksson ja Arnkil ovat koonneet menetelmäoppaan huolen puheeksi ottamisesta, ja oppaan usea esimerkki onkin päiväkodin maailmasta. Menetelmässä mainitaan muun muassa, että huolen puheeksi ottamiselle olisi löydettävä oikea aika ja paikka. Mikäli henkilökunta on miettinyt pitkään puheeksi ottoa ja valmistellut sitä, on reilua, että vanhemmallekin annetaan valmistautumiseen mahdollisuus. Voidaan siis sopia rauhallinen paikka ja aika keskustelulle, jonka aihe on valmiiksi tiedossa kaikilla osapuolilla. Herännyt huoli perheestä, lapsesta tai asiakkaasta on aina subjektiivinen näkemys. Varhaiskasvattajan moraalinen vastuu (ammattietiikka) vaikuttaa siihen, kokeeko hän lapsen tilanteen velvoittavan häntä toimimaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 16, 21.) Puheeksi ottamisella on aina tavoitteena löytää vanhemmista, perheestä tai lapsista voimavaroja positiivisiin lähtökohdihin, jotta yhteistyö ja asioiden kehittyminen olisi mahdollista myönteisin seurauksin. Myönteistä palautetta tulisi antaa niiltä osin, miltä voidaan, ja samalla antaa oma tukensa tarjolle. Mikäli todetaan, että huoli on suurempaa, kuin mihin varhaiskasvatus voisi olla tukena, on työntekijän velvollisuutena viedä lapsen asia eteenpäin tavalla tai toisella, esimerkiksi lastensuojeluun. (Eriksson & Arnkil 2005, 29.) Harju & Tujula (2021) olivat myös Erikssonin ja Arnkilin em. pohjalta luoneet tutkimuksessaan selkeän oppaan varhaiskasvatuksen käyttöön, joka auttaa kasvattajia dialogisen keskustelun käynnistämiseen vanhemman kanssa.

Myös ennakkoluulot saattavat estää puheeksi ottamisen. Puheeksi ottaminen voi olla haastavaa puolin ja toisin, oli aloitteen tekijänä sitten vanhempi tai työntekijä. Mikäli huoli pitäisi ottaa puheeksi, voi se tuntua haastavalta, koska varhaiskasvattajalla, kuin kellä tahansa muullakin viranomaisella, voi olla tiettyjä ennakkoluuloja lastensuojeluasiakkaista, tai hän voi kategorisoida huolta herättäneen henkilön tietyllä tavalla, ja siksi odottaa häneltä tiettyntyyppistä käytöstä. (Kulmala 2006, 62.) Varhaiskasvattaja voi käyttäytyä lapsen vanhempaa kohtaan edellä mainitulla tavalla, mikäli hän tietää lastensuojelun asiakkuudesta, mutta asiasta ei olla puhuttu vanhemman kanssa. Puheeksi ottaminen ei välttämättä ole

helppoa. Laitinen ja Kemppainen kuvaavat interventiota usein pelottavana asiakkaalle. Asiakas voi odottaa tulevansa kohdatuksi ja autetuksi, mutta asian esiin tuominen voi tuoda asiakkaalle negatiivisia ajatuksia, ja pelko intervention tuomista muutoksista estävät tilanteen kertomisesta. (Laitinen & Kemppainen 2010, 158.) Lastensuojelussa muutostyö kohdistuu yleensä vanhempaan (Laitinen & Kemppainen 2010, 164). Varhaiskasvatuksessa varsinainen työn kohde on lapsi, eikä vanhemman muutostyöhön ensisijaisesti puututa, vaikka se olisikin lapsen etu. Myös Ekman kuvaa lastensuojelun asiakkaiden tilanteiden ja ongelmien saattavan olla merkittävän suuria ja ehkä myös pelottavia, ja joskus nämä tilanteet aiheuttavat haasteita eri ammattilaisten, kuten varhaiskasvattajien toimijuudessa. Tilanteet saattavat aiheuttaa huolta ja pelkoa. Usein asia kuitenkin osataan ottaa rauhallisesti ja hyväksyen ja perheen kanssa osataan toimia hyvin, ja ymmärrys lasta kohtaan kertyy tiedon karttuessa. (Ekman 2021.)

4 ASIAKKAANA LASTENSUOJELUSSA

Usein ihminen tulee asiakkuudessaan tarkastelluksi yleisimpien ongelmanilmaisujen tasolla, kuten lastensuojelun asiakas, perheväkivallan uhri, lastensuojelulapsi tai muun ongelma-alueen oletettu edustaja. Kuvaus antaa viitteitä asiakkaan tilanteesta, mutta samalla hänet voidaan kategorisoida ainoastaan kyseiseen määritelmään, ja täten asiakkaan muut elämän eri osa-alueet unohtuvat, jotka saattavat tosiasiallisesti olla jopa tärkeämpiä hänen selviytymisensä kannalta, kuin vain itse ongelmaan keskittyminen. (Pohjola 2009, 33–34.) Lastensuojelussa on havaittavissa hiljaisuuden ja vaikenemisen kulttuuria. Lastensuojelun iso osa on piilotettu julkisuudelta lakien, salassapitosäädösten ja asiakkaan eduksi olevien eettisten kysymysten takia. (Pekkarinen 2015, 290.) Yhteiskuntapoliittisesti lastensuojelun ilmiöt ovat tärkeitä tutkia, erityisesti sen ennakkokäsitysten vuoksi. Tutkimusta tehdään kuitenkin liian vähän. (Pekkarinen 2015, 299.)

4.1 Asiakkaana lastensuojelussa

Lastensuojelun asiakkailta on hyvin erilaisia taustoja. Toisella voi olla korkea sosioekonominen tausta, mutta perheessä esiintyy päihdeongelmaa. Toinen asiakas voi olla taloudellisesti ahdingossa, mutta silti perheestä löytyy välittävät vanhemmat. Pohjola kuvaa, että sosiaalityön asiakas on totuttu näkemään jollain tapaa erityisenä. Tällä hetkellä sosiaalityössä pyritään näkemään asiakas myönteisine voimavaroineen ja oikeuksineen. Kuitenkaan näin ei ole aina ollut. Sosiaalityön alkuaikoina sanaa asiakas ei ole edes ollut olemassa, vaan heidät oli kielteisesti arvioitu ja sosiaalityö oli painottunut etuuksiin, palveluihin, säädöksiin, järjestelmän rakenteeseen sekä työntekijöiden toimintaan. (Pohjola 2009, 19.) Asiakas oli järjestelmäkeskeisessä sosiaalityössä enemmänkin osatekijä kuin itsenäinen toimija (Pohjola 2009, 26).

Muutos toisinnäkemisessä ei ole ollut yksinkertainen, ja muutosta on tehtävä edelleen, jotta asiakas tosiasiallisesti nähtäisiin arvokkaana. Asiakkaan arvokas kohtaaminen toteutuu silloin, kun työntekijä kohtaa asiakkaan samalla viivalla, jossa asiakas nähdään ihmisenä, ja joka on oman elämäntilanteensa paras asiantuntija. (Laitinen & Kemppainen 2010, 155.)

Sosiaalialan työntekijän ja asiakkaan suhteeseen, kuten myös varhaiskasvattajan ja asiakasperheen suhteeseen ei vaikuta ainoastaan heidän välisensä suhde, vaan siihen kytkeytyy historiallisesti vaikuttavat ajatusmallit, ideologia, yhteiskunnalliset järjestykset ja

poliittiset suhdanteet, jotka koskevat palveluita. Asiakassuhteeseen liittyy moninaisia suhteita ja kerroksia, joita ei aina asiakastyössä tule ajatelleeksi. (Pohjola 2009, 20.) Yhden sukupolven aikana on jo ehtinyt tapahtua paljon muutoksia. Sosiaalityö tai lastensuojelu ei ole juurtunut yhdenlaiseksi, vaan muutosta ja kehitystä tapahtuu edelleen. Voimme vain odottaa aikaa, kun ajatusmallit muuttuvat toivottavasti myös siihen suuntaan, että lastensuojelun asiakkuuden ei katsottaisi olevan pahasta. Vaikka asiakkaan arvokas kohtaaminen toteutuisikin, niin yhteiskunnallinen leima lastensuojelulle on syvään uurtunut. Lastensuojelun asiakkuudesta määritelmänä ei kovin helpolla saada arvokasta yhteiskunnassa.

Tyypillisesti sosiaalihuollon asiakkaaseen liitetään negatiivisesti väritynyt mielikuva. Tällöin häneen liitetään käsitys ongelmankantajasta, jolloin hänet määritellään myös ihmisenä ongelman kautta. Hänet siis määritellään ongelman kautta, ja mielletään erilaiseksi, puutteelliseksi tai poikkeavaksi. Tämä ongelma määrittää asiakkaan ihmisenä, vaikka todellisuudessa ongelma olisi vain hyvin marginaalinen osa hänen elämäänsä. (Pohjola 2009, 30.)

4.2 Lastensuojelun julkisuusleima

Julkisuusleimalla, toisin sanoen stigmalla tässä yhteydessä tarkoitetaan häpeän ja paheksunnan leimausta ihmiselle, joka olemukseltaan, elämäntavaltaan tai toiminnaltaan ei vastaa vallitsevia kulttuurisia normeja. Nämä stigmat saattavat syrjäyttää kantajansa yhteisöstä tai muuten vaikeuttaa jokapäiväistä elämää esimerkiksi vuorovaikutussuhteissa. Stigma on vahvasti suhteessa tabukäsitteen kanssa. (Helne 2009, 20.) Kallio (2020) oli esimerkiksi toteuttanut tutkimuksen lastensuojelu asiakkuuden aiheuttamasta stigmasta asiakkaalle. Kyseisessä tutkimuksessa kaikki haastateltavat olivat kertoneet asiakkuuden vaikuttavan voimakkaasti heidän elämäänsä. Haastateltavat kertoivat myös, etteivät halunneet tuoda lastensuojelun asiakkuuttaan esiin, tai sen kertomista punnittiin. (Kallio. 2020, 46.)

Sosiaalityön tutkija Elina Pekkarinen (2015, 264–265) pohtii lastensuojelun julkisuusleimaa oman pitkän uransa kautta lastensuojelussa. Pekkarinen kuvaa, että lapseen kohdistuva väkivalta ja laiminlyönti herättää ihmisissä hyvinkin voimakkaita tunteita. Lastensuojelun todellisuus on salattua, hävettyä ja vaiettua, mutta samaan aikaan se on jatkuvasti esillä ja tarkoin piilotettu. Julkisuudessa lastensuojelun toteuttamistapaa arvostellaan, mutta silti sen tarve lasten suojelemiseen hyväksytään. Puuttuminen niinkin pyhään kuin lapsen ja

vanhemman väliseen suhteeseen viranomaistaholta herättää vastustusta, mutta tunteita herättävät myös tilanteet, jossa lapsen laiminlyöntiin ei ole puututtu. Pekkarinen tunnistaa työskentelyn lastensuojelun tutkimuksessa hyvin tärkeänä, mutta samalla hyvin vaativana ja vastuullisena. On mietittävä tarkasti, miten tutkimusta tekee asiasta, joka on samalla esillä ja piilossa. Tutkimustyön ei saisi tahattomasti vahvistaa stereotypioita, ja samalla sen tulisi kuitenkin olla tarpeeksi kriittinen. Julkisuus antaa lastensuojelusta raadollisen kuvan, ja lapsiin kohdistuva väkivalta ja laiminlyönti ovat pelottavia asioita, jotka luovat negatiivisia tunteita ja ajatuksia. Pekkarinen kuvaa kuitenkin piilossa olevien asioiden olevan usein niitä, jotka ovat lastensuojelussa lämpöä, välittämistä ja uskoa parempaan tulevaisuuteen luovia käsitteitä. Lastensuojelun työ avaa näkymää ihmisyyden vaikeimpiin peruskysymyksiin ihmisten välisistä sidoksista, niiden katkeamisista ja uudelleen syntymisestä. Tästä syystä tutkimus on yhteiskunnallisesti tarpeellista ja lastensuojelun työtä tekeville ja tutkiville palkitsevaa. (Pekkarinen 2015, 264–265.)

4.3 Asiakkaat marginaalissa

Suhtautuminen heihin, niihin toisiin, marginaalissa oleviin, lastensuojelun asiakkaisiin, stigmaltaan ”vaikeisiin” asiakkaisiin on ehkä epävarmaa. Kohtaamisia saattaa varjostaa pelko erilaisuudesta, pelottavista asiakkaista tai pelko asiakkaiden tuomasta lisätyöstä, joka koetaan vaikeana. Nämä toisenlaiset asiakkaat poikkeavat normaalista totutusta varhaiskasvatustyöstä, joka päiväkodin arjessa pääosin näkyy. Vanhemmalla voi olla korkea kynnyks ottaa varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa perheen huoli puheeksi, mutta ei kynnyks ole kovin matala toisiinkaan päin, mikäli varhaiskasvatuksella on herännyt huoli perheestä, ja asia olisi otettava puheeksi. (ks. Puheeksi ottaminen. 12–13.)

Vaikeina pidettyihin ongelmiin kytkeytyy myös se haaste, että ongelman vaikeus siirtyy helposti myös suhtautumiseksi niiden piirissä oleviin ihmisiin. Ahdistavilta ja luotaantyöntäviltä tuntuvat asiat ja ongelmat voivat liata asiakkaan. Tällaisen vaikean ongelman kanssa painiva asiakas ei enää ole tavallinen asiakas, vaan helposti määritellään vaikeaksi asiakkaaksi. Auttamistyön keskiössä on nykyisin asiakkaan kohtaaminen ihmisenä, oman elämänsä asiantuntijana. (Pohjola 2009, 76.) Pohjola kuvaa kuitenkin edelleen yhteiskunnallisista tabuista kumpuavan ajatuksen, jonka mukaan asiakas määritetty kielteisesti joksikin erityiseksi, toiseksi, ei meiksi vaan heiksi (Pohjola 2009, 84).

Lastensuojelussa toisinaan mietitään, kuka oikeastaan on lastensuojelun asiakas. Onko asiakas lapsi, perheen eri lapset, vanhemmat tai vanhempi, koko perhe vai kuuluuko siihen laajempi verkosto. Jos perheestä puhutaan korostetusti perhekokonaisuutena, saatetaan yksilöt ohittaa tai ylittää. Perhekeskeisyyteen liittyy usein ideologinen uskomus siitä, että oma perhe on lapselle paras paikka ja kasvuympäristö, ja että omat vanhemmat haluavat ehdoitta toimia oman lapsensa parhaaksi. Tällöin perheen etu on myös lapsen etu. Lisäksi ongelmat voidaan tulkita perheen omina asioina, johon ulkopuolisilla ei ole oikeutta puuttua. Perheen rajat ovat kulttuurisesti voimakkaita tabuja. (Pohjola 2009, 36.)

4.4 Tunteita lastensuojelussa

Erilaiset tunteet ovat lastensuojelussa läsnä, mikä on otettava huomioon työskentelyssä lastensuojelun asiakasperheiden kanssa. Jopa tieteellisesti on todettu, että tunteet vaikuttavat ihmisen identiteettiin, heidän vuorovaikutukseensa muiden kanssa, poliittiseen päätöksentekoon, ja muuhun arkiseen toimintaan. Tunteet ovat niin sosiaalialan työntekijöiden työvälineitä, kuin myös vaikutteina työntekijän ja asiakkaan välisessä kokemuksessa. (Pekkarinen 2015, 276.) Lastensuojelutyö sisältää ennakoimattomia tilanteita sekä runsaasti epävarmuutta. Tunneskaala on hyvin laaja, ja voi pitää sisällään muun muassa häpeää, epätoivoa, vihaa, surua mutta osiltaan myös iloa ja huojentuneisuutta. Tunteet ovat arvokkaita, ja auttavat työssä käsittämään asiakastilanteita paremmin työntekijän näkökulmasta. (Heinonen & Sinko 2009, 95.)

Eronen (2009) kuvailee häpeän olevan lastensuojelussa tuttu tunne. Vanhemman häpeä on sosiaalinen tunne, jolla säädellään sosiaalisissa suhteissa läheisyyttä ja etäisyyttä sekä vieraantumista ja kuulumista. Häpeä voi ilmetä lukuisina erilaisina tunteina, kuten nolostumisena, vaatimattomuutena, nöyryytenä, alistumisena, ujoutena, epämukavana olona, turvattomuutena, itsevarmuuden puutteena tai tunnetta torjutuksi ja hylätyksi tulemisesta. (Eronen 2009, 194–195.) Häpeällisiä asioita ei ole helppo ottaa puheeksi. Kuka haluaisi tulla häväistyksi, jos siltä voisi välttyäkin. Ehkä juuri siksi moni vanhempi vaikenee vaikeista asioistaan esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle, koska heille ei välttämättä ole pakko kertoa. Jaetulla tiedolla voitaisiin kuitenkin parhaassa mahdollisessa tapauksessa pyrkiä varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvoinnin suotuisaan vointiin. Lapsi ei välttämättä osaa kertoa huolista, eikä osaa tunnistaa tunteita, jotka vaikuttavat ehkä lapsen käytökseen tai toimintakykyyn. Kasvattajien tiedostamalla ongelmat, voitaisiin ehkä tunteita ja asioita käsitellä

yhdessä lapsen kanssa, ja kasvattajat saivat ymmärrystä lapsen ja perheen toimintaa kohtaan.

Lastensuojelun Keskusliitto julkaisi artikkelin (2021), jossa kerrottiin puheeksi ottamisen mallista varhaiskasvatuksessa Liedossa. Mallissa pyrittiin tiivistämään varhaiskasvatuksen ja vanhempien välistä luottamusta ja varhaisen tuen tarjoamista. Perheelle esitettiin suoraan kysymyksiä perheeseen ja vanhemmuuteen liittyen lapsen pedagogisten asioiden lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen yhteydessä. Varhaiskasvatuksessa pelättiin etukäteen, miten vanhemmat tulisivat suhtautumaan suoriin kysymyksiin. Kävi kuitenkin niin, että vanhemmat ottivat asian hyvin vastaan, ja he ovat kiitollisina kertoneet perheensä asioista. Näin monelle perheelle oli jo aikaisessa vaiheessa löydetty apua. Lietolaisen päiväkotijohdaja Sami Luoto kertoo kokemuksestaan, että vanhemmat ovat halunneet kertoa yllättävän avoimesti asioistaan, kunhan joku on valmis heitä kuuntelemaan, ja ottamaan heidän asiansa tosissaan. (Lapsen maailma 2021.)

5 YHTEISTYÖ

Vanhempia tulee tukea ja stressiä helpottaa, kun vanhempien kuormittuneisuus on suuri ja monimuotoinen. Lastensuojelu on laajalti käytännön työtä, jonka keskiössä on konkreettisen avun ja tuen järjestäminen, perhettä mahdollisimman inhimillisesti kunnioittaen. Konkreettisen avun rinnalla, lastensuojelu on myös tunteiden käsittelyä luottamuksellisessa ilmapiirissä. (Bardy 2009, 42.) Myös varhaiskasvatus näyttäytyy käytännön työnä, jonka keskiössä on lapsi. Perhe pidetään tiiviisti lapsen rinnalla. Molempien instanssien tärkeänä tavoitteena on hyvinvoiva lapsi ja perhe.

5.1 Monialainen yhteistyö

Lastensuojelulain mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen järjestäessä lastensuojelua on sen oltava tarvittaessa yhteydessä kunnan eri hallinnonalojen, viranomaisten sekä muiden palveluja järjestävien yhteisöjen ja laitosten kanssa palvelujen järjestämisen ja asiantuntevuuden turvaamiseksi (L. 13.4.2007/417). Bardy toteaa, että tarvittaisiin kaikkia hallintokuntia yhdistävää lainsäädäntöä lapsiväestön kasvuolojen suojelemiseksi (Bardy 2009, 40).

Lastensuojelutyön luonteeseen kuuluu tehdä työtä yhteistyössä, joka näyttäytyy muun muassa yhteyksien rakentamisessa lapsen ja hänen läheistensä välille sekä ammatillisten yksiköiden ja palveluiden välille (Bardy 2009, 73). Sosiaalityöntekijällä on langan päät käsissään. Hän vastaa lastensuojeluasiakasperheestä, ja laki velvoittaa kuntaa toimimaan siten, että sosiaalityöntekijällä on moniammatillinen tuki työssään hyödynnettävänä. (Heinonen & Sinko 2009, 90.) Näillä lähtökohdilla lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on lakiin perustuen turvattu, kuten myös varhaiskasvattajien ilmoitusvelvollisuudella, mikäli huoli lapsesta herää.

Asiakkaan osallistuminen tai osallisuus ei ole kokemuksellisesti yksinkertaista monialaisessa yhteistyössä tai verkostokokouksissa. Asiakas voi kokea itsensä altavastajaksi ja ettei häntä kuunnella. Tällöin asiakas voi jopa vetäytyä auttamissuhteesta, ja työ kääntyy itseään vastaan. (Laitinen, Ojaniemi & Tallavaara 2007, 88.) Monialaisen yhteistyön ongelmana on myös se, että asiakas ei välttämättä halua tuoda kaikkia ongelmiaan esiin kaikille. Lastensuojelun työntekijä on viranomaistaho, joka laajimmin ottaa perheen kokonaistilanteen huomioon. Laitinen ym. tutkielmassaan ”nyt kuullaan meitä asiakkaita” tuovatkin esiin, että tutkimuksen

lastensuojelun asiakasvanhemmat olisivat toivoneet tiiviimpää sidosta lastensuojelun työntekijään, koska muilla osallisilla palvelujärjestelmässä ei ollut kykyä vastata asiakasperheen kaikkiin tarpeisiin. (Laitinen ym. 2007, 90.) Mikäli lastensuojeluasiakasperheen kanssa työskentelee usea eri alan ammattilainen, tulisi selvittää mitä kukakin tekee, ja mitä menetelmiä kukin käyttää. Tarkoituksena on saada työntekijät toimimaan toisiaan tukevinä ja täydentävinä tahoina. (Friis & Kaikko 2009, 85.)

5.2 Varhaiskasvatuksen antama tuki avohuollon tukitoimena

Aiemmin avasin sosiaalitoimen avohuollon tukitoimia (ks. Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa, 5–6). Nämä erilaiset tukitoimet ovat hyvin perhe- ja tilannekohtaisia. Jos katsotaan millaisia yhteneväisyyksiä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta nämä tukitoimet voisivat olla, listautuisi sinne ainakin tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen kuntoutumista vaativat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö ja muu lasta ja perhettä tukeva palvelu ja toiminta. (L. 13.4.2007/417, 36 §.) Avaan näitä eri toimintoja alla.

Tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämiseen voi kattaa eri viranomaisten kautta saatuja tietoja perheestä, jotta perheelle voitaisiin taata mahdollisimman hyvä tuki. Kun perhe on lastensuojelun asiakkaana, voivat lastensuojelun työntekijät tiedustella varhaiskasvatuksesta esimerkiksi lapsen kasvua ja kehitystä, tai olla yhteydessä varhaiskasvatukseen hoidon järjestämiseksi. Varhaiskasvatus voi salassa pidettäviä tietoja antaa lastensuojelun niitä kysyessä. Lait sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (16 §, 17 §) linjaavat tietojen luovuttamisesta. (L. 22.9.2000/812.)

Lapsen kuntoutumista vaativat hoito- ja terapiapalvelut pitävät sisällään runsaasti erilaisia vaihtoehtoja, riippuen lapsen tarpeesta. Varhaiskasvatuksella voidaan kuitenkin vaikuttaa lapsen kuntoutumiseen, mikäli perheessä on ollut haasteita lapsen kasvatuksessa. Varhaiskasvatuslaki linjaa (3 §), että kaikella toiminnalla tähdätään lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen tukemiseen. (L. 13.7.2018/540.)

Perhetyö on yksi avohuollon yleinen tukitoimi, eikä se vaadi välttämättä lastensuojelun asiakkuutta. Perhetyöllä tuetaan erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kehitystä ja terveyttä. Käytännössä perhetyö on sosiaaliohjausta, jonka avulla pyritään tukemaan vanhemmuutta, ohjataan lasten hoidossa ja kasvatuksessa, tuetaan vanhempia kodin arjen ja rutiinien hallinnassa, vahvistetaan perheen toimintakykyä, tuetaan perheen sisäistä vuorovaikutusta, ja mahdollisesti myös laajennetaan perheen sosiaalista verkostoa. Kunta saa

itse määritellä, missä muodossa perhetyötä perheille tarjoo. Perhetyötä voidaan toteuttaa muun muassa neuvolan, varhaiskasvatuksen tai koulun yhteydessä. (THL 2021.) Lastensuojellinen perhetyö on vielä tehostetumpaa perhetyötä, ollessaan intensiivisempää, kuin perinteinen perhetyö. Perheen ollessa tehostetun perhetyön piirissä, on perheellä yleensä tarve erityiselle tuelle ja ohjaukselle. Tehostetun perhetyön edellytyksenä on, että perhe tunnistaa ongelmansa ja tekee tietoista muutostyötä. (Lastensuojelun käsikirja 2020.)

Muu lasta ja perhettä tukevat palvelu ja toimintamallit Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) määrittelee esimerkiksi pienten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnaksi, seikkailu- tai perheleireiksi, tukiasunnoksi ja turva-asunnoksi, taidelähtöisiksi menetelmiksi, nuorten kanssa tehtäväksi työksi, vauvatyöksi, läheisneuvonpidoksi tai kriisityöksi ja kriisipäivystykseksi. Myös varhaiskasvatus lukeutuu tähän kategoriaan. Varhaiskasvatus voi toimia avohuollon tukitoimena, mikäli sille nähdään lastensuojelussa tarvetta. Tällöin kyse voi olla vanhemman jaksamisen tukemisesta, lapsen sosiaalisten suhteiden tukemisesta, ryhmässä toimimisen oppimisesta, virikkeellisen toiminnan takaamisesta tai säännöllisen päivärytmin tukemisestä. (THL 2021.)

5.3 Seinäjoen kaupungin lastensuojelun käytänteitä

Susanna Ekman toimii Seinäjoen kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijänä. Sain häneltä asiantuntijahaastattelussa merkittävää tietoa siitä, miten lastensuojelu kokee omasta näkökulmastaan yhteistyön perheen ja varhaiskasvatuksen kanssa.

Ekman kuvaa käytännön kulkevan siten, että kun lastensuojelussa todetaan varhaiskasvatuksen olevan lapselle hyväksi syystä tai toisesta, perheen kanssa asiasta keskustellaan, ja lastensuojelusta ohjataan vanhempia hakemaan itse päivähoitopaikkaa toivomastaan yksiköstä, ja lastensuojelu tekee hakemukseen puoltolausunnon perusteluineen. Sosiaalityöntekijä voi olla perheen apuna varhaiskasvatuspaikan etsimisessä esimerkiksi olemalla yhteydessä aluejohtajaan. Kun päätös saapuu varhaiskasvatuspalvelun myöntämisestä, sosiaalityöntekijä tekee viranhaltijapäätöksen avohuollon tukitoimena. Ekman näkee varhaiskasvatuksen olevan avohuollon tukitoimi, kuten esimerkiksi perhetyö tai tukihenkilötyöskentelykin sitä ovat. Yhteistyö on tärkeää, jota yhdessä esimerkiksi arvioidaan, ja asetetaan tavoitteita lastensuojelun, perheen ja varhaiskasvatuksen kesken. Varhaiskasvatuksen velvollisuus on arvioida lapselle ja perheelle myönnettävää varhaiskasvatuksen tukea myös ilman, että varhaiskasvatus

myönnetään lastensuojelun tukitoimena. Yhteistyötä voidaan tehdä, vaikka varhaiskasvatus ei olisikaan nimenomaan avohuollon tukitoimena. Sosiaalityöntekijä voi olla mukana myös Vasu-keskusteluissa kuulemassa miten lapsen kasvu ja kehitys edistyy. (Ekman 2021.)

Usein tukipäätökset varhaiskasvatukseen ovat myönnetty esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen tai vanhempien jaksamiseen tai lapsen erityisen tuen tai tarpeen näkökulmasta tai lapsen kuntouttavana varhaiskasvatuksena. Lastensuojelusta lähetetään viranhaltijapäätös varhaiskasvatuksen johtajalle sekä varhaiskasvatuksen yksikköön, johon lapsi sijoitetaan. (Ekman 2021.)

5.4 Varhaiskasvatus Seinäjoen lastensuojelun näkökulmasta

Ekman (2021) kuvaa varhaiskasvatuksen yhteistyön lastensuojelun ja perheen kanssa olevan melko monipuolista ja yksilöllistä ja perheiden tilanteista riippuvia. Lastensuojelu tekee varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyötä, vaikka varhaiskasvatus ei olisikaan perheen tukitoimi. Kuitenkin yleensä yhteistyö on tiiviimpää silloin, kun varhaiskasvatus on perheelle tukitoimena myönnetty. Lastensuojelu ja varhaiskasvatus pitävät yhteisiä neuvotteluja perheen kanssa, joihin lastensuojelu on koolle kutsujana. Joskus neuvotteluja tai tapaamisia järjestetään varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä, jossa lapsi voidaan nähdä luontevassa ympäristössä kodin lisäksi. Lastensuojelun työntekijät voivat lisäksi soittaa varhaiskasvatukseen, ja tiedustella lapsen vointia ja varhaiskasvatuksen tavoitteiden etenemistä. Lastensuojelu kertoo pääasiassa näistä yhteydenotoista perheelle. Joissain poikkeustapauksissa tietoa voidaan vaihtaa vanhempien tietämättä. Tällöin on oltava syy, kuten lapsen turvallisuuden varmistaminen, miksi vanhemmille on jätetty kertomatta tiedon vaihdosta. Kuitenkin aina pyritään avoimeen keskusteluun, joka rakentaa luottamuksellista vuorovaikutusta. (Ekman 2021.) Jos lastensuojelusta pyydetään tietoa lapsesta ja perheestä, tulee muiden viranomaisten antaa lastensuojelulle olennainen tieto lastensuojelun kysyessä. Muilla viranomaisilla on laillinen oikeus ja mahdollisuus kysyä perusteita, mihin tarkoitukseen tietoa tarvitaan, mutta harvoin lastensuojelusta lähdetään täsmällisesti erittelemään tarkoituksia muille viranomaisille. Toisen viranomaisen on mahdollista kysyä, mihin lakipykälään tietopyyntö perustuu. Vaitiolovelvollisuuden nimissä lastensuojelu ei voi kaikkea tietoa antaa. Ekman kuvaa muiden viranomaisten tottuneen siihen, ettei lastensuojelusta turhaan oteta yhteyttä. Lastensuojelu saa täten viranomaisilta tarvitsemansa tiedon. Lastensuojelulaki määrittelee, että sosiaalityöntekijä voi arvioida itse

ammattilaisena sen, mikä on olennaista tietoa mitä varhaiskasvatuksen tulisi tietää lapsesta ja perheestä, jotta lapsen kasvu ja kehittyminen turvattaisiin. (Ekman 2021.)

Ekman kertoo perheiden olevan erilaisia yhteistyössä. Osa perheistä toivoo, että perheen ja lapsen asioista puhutaan kaikkien kesken yhdessä avoimesti, ja osa toivoo, että heidän asioistaan puhutaan mahdollisimman suppeasti muille viranomaisille, kuten varhaiskasvatukselle. Ekman kuvaa, että jokin perhe saattaa ajatella, että varhaiskasvatus on heidän lastensuojeluasioihin liittymätön paikka, jossa lapsi saa olla lapsi muiden joukossa, eikä sen nähdä liittyvän lastensuojeluun. Ekman itse ajattelee, että avoimella yhteistyöllä on merkittävyyttä, jolla voidaan paremmin perhettä auttaa ja tukea. Ekman kertookin usein perheelle itse sanoittavan, että varhaiskasvattajat ovat halukkaita tietämään perheen tilanteesta, koska he haluavat ymmärtää lasta ja sitä tuen tarvetta, mitä lapsi tarvitsee juuri varhaiskasvatuksesta, ja miksi ehkä lapsen käytös tai oireilu on tietynlaista. Jotkin perheiden asiat ovat tosin niin arkaluontoisia, ettei kaikkien eri ammattilaisten ole edes hyvä tietää kaikkea. (Ekman 2021.)

5.5 Lastensuojelu Seinäjoen varhaiskasvatuksen näkökulmasta

Anne Assila toimii Seinäjoen varhaiskasvatuksen erityisopettajana. Assila on ollut mukana valtion tukemassa positiivisen diskriminaation hankkeessa 2020 (Opetushallitus 2019), jossa Assilan varhaiskasvatuksen kehittämisosaa-alueena oli alueellinen lastensuojelu.

Assila kuvaa lastensuojelun kanssa tehtävän yhteistyön olevan varhaiskasvatuksessa ikuisuuskyse. Haaste varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyössä voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen. Varhaiskasvatuksessa yleisesti koetaan, että tietoa lastensuojelun asiakkaista ja perheiden tilanteesta ei saada riittävästi. Toisena osa-alueena on tullut myös ilmi, että lastensuojelussa koetaan, jottei varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ole riittävä osaamista tunnistaa lasten kaltoinkohtelua ja ilmoittaa siitä. Hankkeessa pohdittiin, millä lailla haasteisiin voitaisiin varhaiskasvatuksessa vastata. Hankkeessa kehitettiin yhteistyölomake, jollaista ei ole aikaisemmin ollut käytössä Seinäjoella. Assila kertoo, että vastaavanlaisia yhteistyölomakkeita on ollut käytössä joissain kunnissa ja kaupungeissa. Lastensuojelu ei voi kertoa varhaiskasvatukselle kaikkia perheen asioista, joten mallissa sovitaan yhteistyöpalaveri, ja lomakkeen avulla voidaan kartoittaa perheen tilannetta. Hankkeessa Assila kokosi koulutuspaketin lastensuojelusta varhaiskasvatuksen

henkilöstölle, jolla pyritään lisäämään tietoa lastensuojelusta Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. (Assila 2021.) Hankkeen tiimoilta tehtiin myös kehittämistyö, jossa lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen keskinäistä yhteistyötä mietittiin ja pyrittiin kehittämään. Hankkeessa tuli ilmi, että yhteistyötä tulisi olla enemmän. Varhaiskasvatuksen puolelta tuotiin esiin, että he kokevat haasteena sen, etteivät tiedä asiakkaista, kuka on lastensuojelun asiakas ja kuka ei. Varhaiskasvatuksessa koetaan, että he voisivat tuoda perheelle ja lapselle kohdennettua tukea ja edistää hyvinvointia, ja välttyä lapsen käytöksen väärinymmärrykseltä ilman vääriä tulkintoja. (Mäki-Välkkilä 2020.)

Assila kertoo, että varhaiskasvatus saa tiedon lastensuojelun asiakasperheestä silloin, kun palvelu on sosiaalihuollon avohuollon tukitoimi, ja tällöinkin tieto tulee hallinnon kautta, perusteena avohuollon tukitoimi, jolloin palvelu on perheelle maksuton. Enempää varhaiskasvatus ei kuitenkaan perheestä tietoonsa välttämättä saa. On perheestä kiinni kertovatko he, mikä tilanne kotona on, että lastensuojelun asiakkaaksi ovat päätyneet. Assila epäilee, että suurimpien huolien kanssa kamppailevat perheet tuskin kertovat asioistaan, kun taas pienempiä ongelmia on helpompi tuoda esille. Joskus varhaiskasvatuksessa nähdään, että lapsi oireilee tai hän ei voi hyvin, ja tällöin nousee huoli lapsen voinnista, koska kasvattajat välittävät aidosti lapsesta. Henkilöstö saattaa jäädä huolen kanssa ilman apua pohtimaan, mitä pitäisi tehdä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kaipaisi tietoa ja koulutusta lastensuojelusta, sosiaalihuollosta, lastensuojeluilmoituksesta ja sosiaalihuoltolain alaisesta ilmoituksesta. Tietoa tarvitsisivat myös vanhemmat. Sama lastensuojelun stigma koskettaa kaikkia, joilla ei ole tietämystä lastensuojelusta enempää. Varhaiskasvattajilla on tieto ilmoitusvelvollisuudesta, mutta siihen tieto usein jääkin. (Assila 2021.)

Assila kertoo pohtineensa, saisiko lastensuojelullisten termien uudistamisella kynnystä madallettua. Perheelle lastensuojelun kautta avun tarjoaminen ei ole kovin helppo asia, vaikka sinänsä lastensuojelun tarjoama apu olisikin melko kevyttä. Perheillä saattaa olla ajatus siitä, että lastensuojelu on yhtä kuin huostaanotto, ja siksi palvelua pelätään. Varhaiskasvatus tunnistaa turhautumisen tunteen siitä, ettei koe lastensuojelun tekevän tarpeeksi perheen eteen, eivätkä toimenpiteet ole riittävät. Assila toivoo, että varhaiskasvatus voisi antaa myös osansa yhteiseen työskentelyyn, ja olla apuna lastensuojelulle, jos työtä tehtäisiin avoimemmassa yhteistyössä.

Perheen näkökulma on kuitenkin työskentelyssä kaikkein keskeisin ja tärkeää on se, miten varhaiskasvatus ja miten lastensuojelu näyttäytyy perheille, ja miten osallisuus toteutuu vanhempien näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsi on perusyksikkö ja palvelu on ensisijaisesti suunnattu lapselle. Huomioitavaa on myös perhepoliittinen agenda, joka mahdollistaa vanhempien töihin pääsyn, jolloin palvelu on tarkoitettu perheelle. Jos kuitenkin varhaiskasvatuksessa mietitään kohdetta toiminnan kautta, fokuoituu se lapseen ja tällöin perhe ja vanhemmat ovat toissijaisia. (Assila 2021.)

Assila kuvailee, että perheen kanssa voi luottamus muodostua hyvinkin tiiviiksi, jolloin luottamusta on varhaiskasvattajan ja vanhemman välillä niin paljon, että vanhempi kykenee avoimesti keskustelemaan perheen huolista. Suhde on kuitenkin hyvin paljon henkilökemioista ja persoonista kiinni. (Assila 2021.)

Assila kertoo esimerkiksi Lapset puheeksi- menetelmän hyväksi perheen kanssa käytävään vuorovaikutukseen ja sen rakentumiseen, mutta se vie aikaa runsaasti. Assila kertoo perheiden kanssa käyttäneensä Lapset puheeksi- menetelmää (ks. esim. Suomen mielenterveysseura ry; Lapset Puheeksi (LP) menetelmä 2021), ja on kokenutkin, että vanhemmilla on valtava tarve puhua. Tämä vaatii kuitenkin oikean ajan ja paikan, ja ”eteiskeskustelut” eivät ole oikea paikka luottamukselliselle keskustelulle. Assila pohtii, että varhaiskasvattajalla tulisi olla juuri oikeat kysymykset vanhemmalle, jotta suhde voisi avautua myös näissä lyhyissä kohtaamisissa. (Assila 2021.)

5.6 Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä Seinäjoella

Ekman itse on työskennellyt myös varhaiskasvatuksen kentällä, joten hän tunnistaa molemmin puolin yhteistyön haasteet. Varhaiskasvatus ei tiedä lastensuojelun toiminnasta tarpeeksi, eikä myöskään lastensuojelu tiedä varhaiskasvatuksen toimintakentästä tarpeeksi. Tällöin odotukset toisten toimia kohtaan voivat olla kohtuuttomia tai vääränlaisia odotuksia. Ekman kertoo, että lastensuojelussa pyritään sanoittamaan työtä auki muun muassa varhaiskasvattajille, miksi he eivät tee jotain ja miksi tekevät. (Ekman 2021.)

Ekman kuvaa, että eri sosiaali- ja terveysalan sektoreilla sekä koulutuksessa ja varhaiskasvatuksessa ammattilaiset ajattelevat usein lastensuojelun olevan kaikkivoipa, ja pystyvän toteuttamaan perheelle ja lapselle voimakkaita elämän interventioita. Mutta todellisuudessa huostaanotto ja kiireellinen sijoitus ovat ainoita pakkotoimia lastensuojelun

avohuollon puolella. Muuten eri tukimuodot ovat perheelle vapaaehtoisia. Joku toinen ammattilainen (esimerkiksi varhaiskasvattaja) voi olla sitä mieltä, että perhe tarvitsee juuri sillä hetkellä intensiivistä perhetyötä, mutta perheellä on siitä oikeus kieltäytyä. (Ekman 2021.)

Ekman kertoo, että Seinäjoen lastensuojelulla näkyy yleiskuvallisesti, että varhaiskasvatuksesta tulee määrällisesti todella vähän lastensuojeluilmoituksia. Samanlaista arvioita on tehty myös muualla Suomessa. Esimerkiksi Raisiossa oli tehty varhaiskasvatuksesta lastensuojeluilmoituksia puolentoista vuoden aikana 10 kappaletta, mikä on hämmästyttävän vähän (Strandén & Turpeinen 2017). Lastensuojelu on koittanut välittää tietoa muille ammattilaisille muun muassa lastensuojeluilmoitusten tekemisistä ja siitä missä tilanteissa ilmoituksia tulisi tehdä ja miten. (Ekman 2021.)

Ekman kertoo, että joskus varhaiskasvatukselta jää tietämättä tai piiloon asioita, joita varhaiskasvatukseen olisi hyvä tietää, mutta perhe ei halua niistä varhaiskasvatukseen kertoa. Lastensuojelussa on tilanteita, jossa sosiaalityöntekijän on arvioitava lapsen hyvinvoinnin ja edun vuoksi, että asia on kerrottava varhaiskasvatukseen tai muulle viranomaiselle, vaikka perhe ei haluaisi. Ratkaisut perustuvat eettiseen harkintaan sekä lainsäädäntöön, ja ovat hyvin tilannekohtaisia. (22.9.2000/812, 17 §.) Sosiaalityöntekijä keskustelelee perheen kanssa, ja perustelee päätöksen, miksi varhaiskasvatukseen tulee tietää asiasta, josta perhe ei halua varhaiskasvatukseen tietävän. Ekman muistelee, että hänen uransa aikana ei ole ollut montaakaan asiakasta, joka olisi ehdottomasti kieltänyt asiaansa kerrottavan. Jos lastensuojelun sosiaalityöntekijä kuitenkin arvioi, että tieto on ehdottomasti annettava varhaiskasvatukseen toiselle viranomaiselle lapsen edun näkökulmasta, tällöin lapsen etu menee edelle. Yleensä tämän kaltaisissa tilanteissa on kyse lapsen kehityksen, tai terveyden akuutista vaarantumisesta. (Ekman 2021.)

Varhaiskasvatuksen puolesta Assila taas näkee, että yhteistyön onnistuminen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä riippuu työtä tekevien henkilöiden keskinäisestä yhteistyöstä. Yhteistyön toteutumisessa on alueellisia eroja. Assilalla on kokemus, että henkilökohtaiset kontaktit varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä saattavat edesauttaa yhteistyötä merkittävästikin. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä yritetään jatkuvasti kehittää. Alkuarvioinnin lomaketta käytetään joissain kunnissa, mutta lomake jää helposti käyttämättä, koska varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä ei ole lainsäädännössä tai ohjaavissa asiakirjoissa tarkasti määritelty. Käytännössä laki määrittää

vain varhaiskasvatuksen henkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta (L. 13.4.2007/417, 25 §). Varhaiskasvatukselle ei ole lakiin selkeästi kirjattua toimintamallia, joka edistäisi perheen ja lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä tehokkaasti. Assila kuvaa, että työskentely jää tällä hetkellä ”näpertelyn” tasolle, josta puuttuu laajempi pohdinta varhaiskasvatuksen roolista osana lastensuojelutyötä. Yhteinen työskentely olisi kaikkien etu, mutta kaikille yhteisiä, selkeitä toimintamalleja ei ole vielä onnistuttu rakentamaan. (Assila 2021.)

Lastensuojelun kehittämishankkeessa tehdyssä tutkimuksessa (2017) tehtiin kysely viranomaisille, jotka olivat tehneet lastensuojeluilmoituksen tai olleet yhteydessä lastensuojeluun saadakseen muun muassa konsultointiapua. Tutkimuksessa tuli esiin, että moniammatillinen yhteistyö oli usein vähäistä tai vakiintumatonta luonteeltaan. Yhteistyön määrä vaihteli runsaasti, ja oli kiinni usein siitä, tunsivatko lastensuojelun ja toisen tahon työntekijä toisensa jo ennalta. Yhtenä esteenä onnistuneelle yhteistyölle voi olla eri osapuolten asiantuntijuuden tunnistamattomuus, jolloin ei tiedetä mitä toinen varsinaisesti työssään tekee ja mihin ammattitaito ylittää. (Hietamäki ym. 2017.) Assila kertoo useinkin kollegan kertoneen, että palavereissa, joissa on mukana sosiaalityöntekijä, perhe ja varhaiskasvatuksen edustajia – ei sosiaalityöntekijä ole aktiivisessa roolissa keskustelun aikana. Sosiaalityöntekijä on osallistunut tällöin keskusteluun vähäisesti tai ei juuri lainkaan. Varhaiskasvatuksessa koetaan, että vastuu perheen tukemisesta on ensisijaisesti varhaiskasvatuksen työntekijöillä. (Assila 2021.) Taustalla lienee kuitenkin pääasiallisesti tilanne, että sosiaalityöntekijä ei saa puhua salassapitovelvollisuuden estämänä perheen asioista perheen ulkopuolisten kanssa, mikäli perhe näin haluaa. Sosiaalityöntekijä on tällöin yhteistyöpalaverissa lähinnä kuuntelijan roolissa ja perheen tukena.

Yllä oleva tilanne aiheuttaa turhautumista varhaiskasvattajissa. Assila kertoo, että usein varhaiskasvatus toivoisi lastensuojelulta vetoapua, jossa yhdessä sitouduttaisiin perheen tukemiseen. Seinäjoen kaupungissa lastensuojelun yhteistyö vaihtelee alueellisesti. Erot eri kaupunkien välillä ovat merkittävät ja riippuvat siitä, millaisia yhteisiä sopimuksia ja toimintatapoja organisaatiossa on onnistuttu rakentamaan. Onnistuneessa yhteistyössä yhteistyö on sujuvaa, ja eri ammattilaiset kunnioittavat toistensa asiantuntijuutta. Onnistunut toimintakulttuuri voi olla esimerkiksi sellainen, jossa huoltajien kanssa pidetään palaveri lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, jossa mukana on vanhemmat, varhaiskasvatuksen edustaja ja sosiaalityöntekijä, ja jossa keskustelu olisi mahdollisimman avointa ja luottamuksellista. Lisäksi aina lapsen henkilökohtaisen

varhaiskasvatussuunnitelmien täyttämiseen tai arvioimiseen osallistuisi sosiaalityöntekijä. Assila näkee, että työskentely vaatisi muutosta lainsäädännöllä ohjaamista ja rakenneuudistusta, joka velvoittaisi eri toimijat mukaan. (Assila 2021.)

Haasteita eri organisaatioiden välisessä yhteistyössä on ympäri maailmaa. Esimerkkinä kehitetystä yhteistyöstä voisın nostaa Yhdysvalloissa vuonna 2011 aloitetun hankkeen, jolla pyrittiin kymmenen vuoden ajan aktiivisesti kehittämään lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä, ja vuonna 2021 todettiin, että yhteistyö on edennyt todella paljon ja kukoisti nyt. Hankkeessa työn raportoitiin laajenevan edelleen. Työmenetelmiä kehittämiseksi olivat lähetejärjestelmien parantaminen, ennaltaehkäisyyn keskittyminen ja organisaatio- ja konsultaatiotuen tehostaminen. (Office of early childhood development 2021.)

Moniammatillinen yhteistyö on toimivimpaa silloin, kun eri ammattilaiset ja tahot toimivat tasavertaisesti, keskustelevat aktiivisesti, toimivat yhdessä, sopivat yhteisiä toimintatapoja sekä järjestävät yhteisiä moniammatillisia tapaamisia yhdessä asiakkaiden kanssa. Toimiva yhteistyö vaatii myös luottamusta toisen ammattitaitoon ja näkemyksiin ja yhteiset tavoitteet perheen eduksi. (Hietämäki ym. 2017.)

Assila on työskennellyt vuosia varhaiskasvatuksessa ja kuvaa, että erityisesti viimeisen viiden vuoden aikana tilanne on kehittynyt siten, että varhaiskasvatuksen sektorilla tunnustetaan aikaisempaa paremmin moniammatillinen osaaminen, joka näyttäytyy esimerkiksi sosiaalialan osaamisena. Varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksessa ei sosiaalityön näkökulmaan erityisesti kiinnitetä huomiota. Assila kuvaa, että odottaa varhaiskasvatuksessa sosionomien esiinmarssia, sosionomien monipuolisen osaamisen tunnustamista ja tunnustamista tulevina vuosina. Sosiaalityön osaamista tarvitaan varhaiskasvatuksessa todella paljon. Varhaiskasvatuksen sosionomien myötä työskentely varhaiskasvatuksessa tulee uudistumaan, merkit ovat ilmassa, Assila uskoo. Nimikkeiden selkeyttäminen lainsäädännössä on tästä selkein merkki. Sosionomitaustaisten varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi tuoda esille omaa osaamistaan ja tietoaan siten, että lastensuojelun käytänteitä osattaisiin varhaiskasvatuksessa kehittää. Varhaiskasvatuksessa on jo vuosia mietitty lastensuojelullista työskentelyä ja yhteistyötä. Sosionomeilla on tähän tarvittava osaaminen ja tietotaito. (Assila 2021.)

Tällä hetkellä sosionomien tehtäväkuvasta varhaiskasvatuksessa käydäänkin vilkasta keskustelua. Eri puolella maata tehtäväkuvaa kokeillaan erilaisten hankerahoitusten turvin. (Karsio 2021, 23.) Varhaiskasvatuksen sosionomin koulutukseen varhaiskasvatuksen näkökulmasta sisältyy pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa, oppiminen varhaisiässä, lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen ja tukeminen, erityinen tuki varhaiskasvatuksessa, lastensuojelu ja perhetyö, moniammatillinen verkostotyö ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Nämä edellä mainitut ovat varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiskenttää. Varhaiskasvatuksen sosionomi on osaavuudeltaan erityisesti perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä oikea henkilö, jonka tehtäviin kuuluu lapsen ja perheen sosiaalisen tuen tarpeen arviointi, vanhemmuuden tukeminen, ja asiantuntijana toimiminen varhaiskasvatusyksikössä sekä perheen tukemisen eri keinojen kehittäminen sekä myös tarvittaessa perheiden neuvonta ja ohjaaminen sosiaali- ja terveystieteiden piiriin. (Talentia 2021, 17.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia, millä tavoin lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen yhteistyön, ja miten yhteistyö tavoittaa lapsen kasvatuksen ja hyvinvoinnin tukemisen. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin, millä tavoin lastensuojelun asiakkuus vaikuttaa vanhempaan ja hänen käyttäytymiseensä, ajatuksiinsa, tunteisiinsa ja toimintamalleihinsa. Tutkimuksen tarkoitus on erityisesti selvittää vanhempien ajatuksia varhaiskasvatuksen tuesta ja suhtautumisesta perheeseen, mutta esiin nousee myös vanhemman suhde lastensuojeluun, ja miten nämä tulevat toimeen yhteistyössä, ja mikä vanhemman koettu rooli tässä yhteistyössä on. Miksi vanhempi kertoo lastensuojeluasiakkuudestaan tai miksi ei?

Aiempaa tutkimustietoa en suoranaisesti tähän tematiikkaan löytänyt. Tutkimuksia oli tehty paljon siitä, miten varhaiskasvatuksessa tulisi suhtautua perheeseen, jolla on ongelmia ja haasteita lasten kanssa, ja miten esimerkiksi ottaa huoli puheeksi. Esimerkiksi Harju ja Tujula (2021) olivat tehneet tutkimustyössään oppaan varhaiskasvatuksen henkilöstölle huolen puheeksi ottamiseen. Lastensuojelun asiakkaista oli myös tehty paljon tutkimusta. Esimerkiksi Kallio (2020) oli tutkinut lastensuojeluasiakkaiden kokemuksia lastensuojelun stigmasta. En kuitenkaan löytänyt tutkimusta tästä kontekstista, jossa vanhemmat saisivat tuoda esiin omaa kokemustaan varhaiskasvatuksesta, ollessaan lastensuojelun asiakkaita. On siis tärkeää tuoda esiin lastensuojelun asiakkaina olevien vanhempien ääntä – tässä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kyllästävässä yhteiskunnassamme. Tutkimukseni tiivistyy kolmeen eri kysymykseen.

1. Minkälaisena lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat tai huoltajat ovat kokeneet yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa?
2. Minkälaista tukea lastensuojelun asiakkaat ovat kokeneet saavansa varhaiskasvatukselta?
3. Miten lastensuojelun asiakkuuden koetaan vaikuttavan yhteistyöhön?

Kysymykset muodostavat yhdessä ajatusmaailmaa lastensuojelun asiakkaana olevalta vanhemmalta varhaiskasvatuksen sekä lastensuojelun asiakkaana olemisesta. Kysymyksissä kiteytyy tuen merkitys varhaiskasvatukselta. Lisäksi merkittävässä asemassa tutkimuksessa

on lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen tekemä yhteistyö, ja miten perhe kokee näyttäytyvänsä tässä suhteessa.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutan opinnäytetyöni laadullisena tutkimuksena, jonka menetelmänä on teemahaastattelu. En halunnut rajata haastatteluita tiettyjen kysymysten ääreen, jotta haastattelu olisi aihealueella mahdollisimman avointa. Halusin lisäksi tuoda esiin vanhempien henkilökohtaisia kokemuksia. Siksi valitsin kyseiset menetelmät tutkimukseeni.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on saada selville tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksia, ja saada esiin erilaisia näkökulmia tutkimuskysymyksiin (Puusa & Juuti 2020, 14). Tällä pyritään tavoittelemaan niin ikään näkemystä ihmisten maailman ilmiöihin heidän omassa sosiaalisessa ympäristössään (Pitkäranta 2014, 8). Tällöin tutkimus mahdollistaa erilaisia tulkintoja, merkityksiä ja lisää ymmärrystä (Pitkäranta 2014, 13). Tarkoituksena on keskittyä tutkimaan ihmisen ajatuksia, käsityksiä, tunteita ja tulkintoja erilaisista asioista (Puusa & Juuti 2020, 81). Tavoitteena laadullisella tutkimuksella ei ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Laadullinen tutkimus on tärkeä muun muassa siksi, että usea tutkimuskohde, jossa laadullista tutkimusmenetelmää käytetään, on ihmisten vuorovaikutuksessa syntyneitä, näkymättömiä, abstrakteja, tulkinnallisia ja paikkaan sekä aikaan sidottuja ilmiöitä. Laadullinen tutkimus antaa sijaa marginaalissa eläville ihmisille, ja antaa heille moniäänisyyttä. (Puusa & Juuti 2020, 62.) Tutkimuksen taustalla on tutkimusongelma, joka näyttää tutkimuksessa tutkimuskysymyksiä (Kananen 2017, 60). Laadullista tutkimusta tehdessä on otettava huomioon, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät mahdollisimman paljon tutkittavasta ilmiöstä tai ovat kokeneet itse ilmiön. Tämän huomioon ottaen, aineistoon valittujen henkilöiden ei tule olla keitä tahansa vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Tutkimusraportissa tulee tuoda esiin, miten valinta on tehty ja miten valinta täyttää tarkoitukseen sopivat kriteerit. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Laadullinen tutkimus on aina persoonallista työtä. Tutkittavat henkilöt antavat aina oman erilaisen sisällön tutkimukseen, mutta yhtä paljon tulosten tulkintaan vaikuttaa myös tutkija ja hänen persoonansa, ja tapansa tulkita aineistoa. (Pitkäranta 2014, 14.) Laadullista tutkimusta aloittaessa on aiheesta oltava tutkijalla jonkinasteinen esiyymmärrys (Pitkäranta 2014, 22). Oli tutkimus kuinka laaja hyvänsä, sillä ei voida koskaan saavuttaa kokonaisvaltaista ilmiön selittävyttä. Laadullinen tutkimus tähtää kuitenkin monipuoliseen tiedon tavoittamiseen ja

ymmärtämiseen. (Tampereen yliopisto 2021.) Laadullisen tutkimuksen ainutlaatuisuus ja tilannesidonnaisuus johtavat ymmärrykseen, jossa hahmotetaan, miten jokin ilmiö tai asia liittyvät ympäristöönsä, joka on aineiston analyysivaiheessa tärkeää. Ymmärryksen avulla analyysi voidaan kytkeä kulttuurisiin ja laajempiin sosiaalisiin yhteyksiin. Tilannesidonnaisuus kuvaa esimerkiksi sitä, miten tutkimus liittyy sosiaalisiin yhteyksiin, ajankohtaan, instituutioihin, ympäristö- tai kulttuuritekijöihin. (Anttila 2006, 23.) Laadullisen tutkimuksen tutkimustuloksia ei voida yleistää, vaan se kertoo tutkimuskohteen kokemuksista (Kananen 2017, 33).

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa teemat pyritään asettamaan siten, että ne vastaavat ilmiöihin liittyvinä tutkimuskysymyksinä tai -ongelmina (Kananen 2017, 60). Teemahaastattelussa haastateltava saa mahdollisimman avoimesti kertoa kokemuksestaan. Teemahaastattelussa on mietitty ennalta teemat, joiden ympärille kysymykset liittyvät, mutta menetelmä antaa silti avoimen kentän keskustelulle, sen mukaan mitä haastateltava tuo puheessaan esiin. (Puusa & Juuti 2020, 17.) Haastattelun etuna on, että haastateltavan kanssa ollaan suoraan vuorovaikutuksellisessa tilanteessa, jossa on mahdollista kohdentaa kysymyksiä, ja saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. Eleet ja ilmeet antavat monipuolisuutta tulkinnalle. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34.) Metodologisesti tarkoituksena teemahaastattelussa on korostaa ihmisten tulkintoja, heidän merkityksenantojaan asioille sekä sitä, miten merkitykset kehittyvät vuorovaikutuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Kaikki haastateltavat eivät välttämättä puhu samassa mittakaavoissa samoista asioita. Teemahaastattelussa huomioidaan ihmisten omat tulkinnat ja merkityksenanto. Tilaa annetaan vapaalle puheelle, vaikka tavoitteena onkin käydä läpi kaikki ennalta valitut teemat. Tutkijan ei tule käyttää liian tiukkaa kysymyskaavaketta, vaan mieluummin kirjoittaa ylös muistiinpanoihin teemat esimerkiksi ranskalaisilla viivoilla tai käyttää avainsanoja tai apukysymyksiä. (Tampereen yliopisto 2021.) Teemahaastattelussa ei siis ole tarkoituksena kysellä mitä tahansa, vaan tavoitteena on etsiä merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen. (Pitkäranta 2014, 93.) Vaikka teemahaastattelussa pyritäänkin avoimeen puheeseen, tulee tutkijan kuitenkin olla hyvin perehtynyt ymmärrettyyn ilmiöön ja sen osatekijöihin sekä etukäteisvalmistelut tulee tehdä huolellisesti. Relevanttia on valita tutkimukseen sellaisia henkilöitä, joilla on tutkimusaiheesta kokemusta ja ovat näin merkityksellisiä tutkimuksen kannalta. (Puusa & Juuti 2020, 83–84.)

6.3 Kohderyhmä

Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada haastateltavaksi Seinäjoen kaupungin lastensuojelun asiakasperheitä. Tavoitteenani oli tehdä 6–8 haastattelua. Haastateltaviksi tavoittelin vanhempia, joidenka lapsi on varhaiskasvatuksessa tai on ollut varhaiskasvatuksessa viimeisen viiden vuoden sisällä samaan aikaan, kun perhe on tai on ollut lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojelun asiakkuus voisi ilmetä muun muassa avohuollon tukitoimen, kuten perhetyön tai perhekuntoutuksen asiakkuutena, tai että lapsi on tai on ollut sijoitettuna, mutta lapsen ja vanhemman välinen yhteys varhaiskasvatukseen on olemassa.

Anoin tutkimuslupaa (LIITE 1) Seinäjoen kaupungilta, jotta voisin haastatella Seinäjoen kaupungin lastensuojelun asiakkaita. Olen toiminut yksityisellä sektorilla perhetyön ohjaajana, ja ajatuksenani oli lähestyä haastateltavia vanhempia tätä kautta. Seinäjoen kaupunki ei nähnyt tarkoituksenmukaiseksi rajata, minkä organisaation asiakkaana haastateltavat ovat. Lähestyin haastattelupyynnöllä vanhempia, joita tunsin aiempien työtehtävieni kautta, ja sain lähes kaikilta myönteisen vastauksen haastattelupyyntöön.

Kohderyhmäksi muotoutui seitsemän (7) vanhempaa. Näistä kuusi oli naisia ja yksi mies. Viisi naista haastattelin yksilöhaastatteluna, ja yksi haastattelu toteutui parihaastatteluna (mies ja vaimo). Kaikki haastateltavat olivat Seinäjoen kaupungin lastensuojelun asiakkaita, ja kaikki saivat avohuollon tukitoimena perhetyötä. Haastateltavat vanhemmat olivat kaikki biologisia vanhempia ja olivat iältään 28–39-vuotiaita. Kaikkien haastateltujen lapset olivat varhaiskasvatuksen asiakkaita, osa avohuollon tukitoimena, ja osa ilman. Alla olevassa taulukossa kuvaan haastateltavat ja heidän lapsensa, joista vanhemmat kertovat haastattelujen yhteydessä. Haastateltavien ja heidän lastensa nimet ovat muutettu sekä jossain tapauksissa myös sukupuoli ja ikä. Muutoksilla ei ole kuitenkaan merkittävyyttä tulosten tulkittamiseen ja täten haastateltavan yksityisyyttä saadaan suojattua vahvemmin.

Taulukko 1 Haastattelut (nimet ja iät muutettu)

	Haastattelu 1.	Haastattelu 2.	Haastattelu 3.	Haastattelu 4.	Haastattelu 5.	Haastattelu 6.
Vanhempi	Pete 34 v ja lina 35 v	Maria 36 v	Anna 39 v	Viivi 28 v	Henna 32 v	Karoliina 37 v
Perheen Lapset	Oiva 1,5 v	Robin 5 v	Aava 3 v Aaro 4 v Neilia 10 v Onni 14 v	Jose 2 v Jami 4 v Jemina 5 v	Samuel 5 v	Hilla 14 v Nelli 10 v Otso 5 v Eino 2 v

6.4 Tutkimuksen toteuttaminen

Sain kaikki haastattelut suoritetuksi perheiden kotona heidän omasta kutsustaan ja siten, että lähes kaikkien haastateltavien lapset olivat haastattelun ajan hoidossa varhaiskasvatuksessa. Näin saimme rauhaisan ajan keskustelulle. Haastattelut suoritettiin perheen kotona, mutta mahdollisuudeksi annettiin myös tavata yhdessä sovitussa paikassa, kuten kirjastossa. Sain kuitenkin kutsun jokaiselta haastateltavalta heidän kotiinsa. Koti tuntui ehkä vanhemmista turvalliselta alueelta, aiheen sensitiivisyyden huomioon ottaen. Haastatteluihin varasin aikaa 30–60 minuuttia/asiakas, mutta toteutuma oli ajallisesti 20–60 minuuttia. Haastatteluihin kului pääasiassa lähes 60 minuuttia. Lyhyin haastattelu oli tilanteessa, jossa saattoi olla hieman ulkoisia häiriötekijöitä. Vanhempi olisi voinut kieltäytyä haastattelusta, ja keskeyttää sen halutessaan, ja tämä tuotiin vanhemmalle tietoon ennen haastattelua. Vanhemmalle myös kerrottiin, että tutkimukseen osallistuminen olisi täysin vapaaehtoista, ja he eivät olisi haastatteluista tunnistettavissa. Haastattelut tallennettiin äänittämällä, jonka jälkeen ne litteroitiin. Haastateltavat pysyvät tutkimuksessa anonyymeina, ja heillä oli oikeus muuttaa kertomaansa, mikäli he muuten olisivat välillisesti tunnistettavissa. Haastateltavilta pyydettiin suostumus haastatteluun erillisellä lomakkeella (LIITE 2), ja heillä oli oikeus kieltäytyä haastattelusta. Tutkimuksen valmistumisen aikana tallenteita ja tiedostoja säilytettiin tunnuslukujen ja lukkojen takana. Tutkimuksen jälkeen tutkimusaineisto hävitettiin.

Ennalta olin määritellyt teemahaastatteluuni teemoiksi perheen taustatiedot, heidän kokemuksensa varhaiskasvatuksesta, kokemukset yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa, tuen saannin ja koetun tuen sekä millaisena vanhemmat kokevat lastensuojelun asiakkuuden. Alle olen liittänyt teemahaastattelurunkoni. Kävimme jokaisen haastateltavan kanssa jokaisen teeman läpi, mutta kysymykset ovat lähinnä apukysymyksiä, jotka tarvittaessa johdattelisivat

keskustelua eteenpäin. En siis edennyt kysymys kysymykseltä eteenpäin, tai edes kysynyt kaikkia kysymyksiä, vaan keskustelu oli hyvin avointa.

1. Taustatiedot

Haastateltavan taustatiedot määrittelevät, minkälainen asiakkuus haastateltavalla on lastensuojelussa sekä millainen on haastateltavan tilanne juuri nyt.

- Minkälainen asiakkuutenne lastensuojelussa on?
- Kuinka pitkä asiakkuus on ollut?
- Saatteko muita tukipalveluja lastensuojelun lisäksi perheellenne, ja minkälaista, jos saatte?

2. Kokemukset varhaiskasvatuksessa

Tämä teema määrittelee, ollaanko varhaiskasvatuksessa tietoisia perheen lastensuojelun asiakkuudesta ja millä lailla asia on tullut ilmi. Mikäli perhe ei ole kertonut lastensuojelun asiakkuudestaan varhaiskasvatukseen, selvitetään myös mikä on estänyt kertomasta.

- Ollaanko varhaiskasvatuksessa tietoisia lastensuojelun asiakkuudestanne?
- Mikäli ei olla, mikä on estänyt kertomasta?
- Millä lailla asiakkuus on tullut ilmi?
- Oletteko itse kertoneet lastensuojelun asiakkuudesta varhaiskasvatukselle vai onko tieto tullut toista kautta?
- Miten koet varhaiskasvatuksen suhtautuvan perheeseen?
- Luuletko että asiakkuus vaikuttaa lapseen tai varhaiskasvatuksen suhtautumista lapseen?

3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) varhaiskasvatuksen ja huoltajien välinen yhteistyö määritellään tärkeäksi tehtäväksi varhaiskasvatuksessa. Teema määrittelee, miltä yhteistyö näyttää vanhempien näkökulmasta, kun kyseessä on lastensuojelun asiakkuus, ja mukana on huoli lapsen kehityksestä ja kasvusta.

- Luuletko, että lastensuojelun asiakkuus vaikuttaa yhteistyöhön ja millä tavoin?
- Olisiko tarvetta lisätä keskustelua perheen ja varhaiskasvatuksen välillä?

- Jos varhaiskasvatuksessa ollaan tietoisia perheen lastensuojelun asiakkuudesta ja huoli on tiedossa, panostetaanko ongelman lievittämiseen myös varhaiskasvatuksessa ja millä lailla?

4. Toivottu tuki

Tällä teemalla kartoitetaan haastateltavien tuen tarvetta varhaiskasvatukselta. Mihin asioihin vanhemmat toivoisivat saavansa tukea ja millä lailla. Teemassa kartoitetaan, mitä mieltä perhe olisi siitä että, varhaiskasvatus, perhe ja lastensuojelu/sosiaalityö olisivat tiiviimmin yhteistyössä keskenään, ja toisiko se tukea perheen tilanteeseen.

- Minkälaista tukea toivot varhaiskasvatukselta?
- Tarvitsitko enemmän tukea varhaiskasvatukselta esimerkiksi vanhemmuuteen, lapsen kasvuun ja kehityksen tai arjessa selviytymiseen?
- Toivoisitko että varhaiskasvatus, perheenne ja lastensuojelu/sosiaalityö olisivat tiiviimmin yhteistyössä keskenään?

5. Saatu tuki

Tällä teemalla kartoitetaan, miten perhe kokee varhaiskasvatuksen tuen antamisen, ja millä lailla tukea on saatu. Teema määrittelee, millaisena vanhemmat kokevat Vasu-keskustelut, ja onko tämä keskustelu riittävää. Teemassa myös pohditaan, voitaisiinko keskusteluita käydä enemmän ja onko sille tarvetta.

- Koetko että Vasu-keskustelut ovat riittäviä perheen asioista keskusteluun?
- Millaisissa tilanteissa voitte varhaiskasvatuksessa keskustella perheen asioista?
- Minkälaisena koet esimerkiksi huolen puheeksi ottamisen varhaiskasvatuksen kanssa?
- Minkälaista on/olisi itse aloitteen tekeminen keskustelulle?

6. Lastensuojelun asiakkuus

Tässä teemassa tarkastellaan, millä lailla lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut perheeseen, ja miten se näkyy varhaiskasvatuksessa suhteessa vanhempiin ja lapseen. Teema kartoittaa, kokevatko vanhemmat, että heihin suhtaudutaan eri tavalla, kun sellaiseen perheeseen, kenellä lastensuojelun asiakkuutta ei ole.

- Mitä ajattelet lastensuojelun asiakkuuden merkitsevän varhaiskasvatuksessa?
- Miten lastensuojelun asiakkuus on vaikuttanut perheeseen?

- Koetko että suhtautuminen varhaiskasvatuksessa on erilaista teihin kuin sellaiseen perheeseen kellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta?
- Miten itse määrittelisit lastensuojelun asiakkuuden merkityksen?

Haastatteluissa käytiin syvällisiäkin keskusteluja ja koin, että vanhemmat kertoivat hyvin avoimesti teemojen aihepiireistä kokemuksiaan. Tutkimuksen aihe on hyvin sensitiivinen, ja haastatteluissa keskusteltiin hyvin herkistä ja perheen yksityisistä asioista. Pyrin huomioimaan kaikissa haastatteluissa vanhemman omat rajat ja pysymällä sellaisella aihealueella, joka tuntui vanhemmasta vielä sopivalta. Välillä ilmassa oli iloa, naurua ja vitsailua, mutta toisaalta taas kyyneliä, ahdistusta ja vihaa. Välillä kesken haastattelun saatoin muistuttaa, ettei meidän tarvitsisi keskustella asiasta, jos vanhempi ei haluaisi. Minulle jäi kuitenkin tuntuma, että sain vanhemmilta avoimia, tunteita täynnä olevia, ja monipuolisia mielipiteitä ja ajatuksia. Joidenkin haastattelujen jälkeen olin itsekkin aivan häkeltynyt, miten paljon tunteita aiheeseen sisältyikään.

6.5 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston työstäminen vaatii usean vaiheen. Analysointi on sisällön erittelemistä, aineiston luokittelua, jolla pyritään luomaan synteessissä kokonaiskuva, ja esittämään tutkittavaa ilmiötä uudessa muodossa. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 143.) Sisällönanalyysi luetaan perusanalyysiksi, jota voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa. Useat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat periaatteessa sisällönanalyysiin. Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jakaa kahteen eri ryhmään. Toiseen ryhmään kuuluu tietyt teoreettinen tai epistemologinen asema, ja toiseen ryhmään ne tutkimukset, joita ei lähtökohtaisesti ohjaa tietty teoria tai epistemologia, ja niihin voidaan liittää suhteellisen vapaasti erilaista teorian tietoa ja lähtökohtia. Tähän jälkimmäiseen ryhmään kuuluu sisällönanalyysi sekä esimerkiksi temaattinen analyysi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.)

Analyysin olennaisin osa on aineistosta esiin nousevien seikkojen tarkastelu suhteessa toisiinsa (Hirsjärvi & Hurme 2015, 174). Sisällönanalyysissä on erilaisia vaiheita, jotka tutkijan tulee käydä läpi järjestyksessä, mutta samalla kaikki kohdat mielessä pitäen. Ensimmäisenä vaiheena on päätettävä, mikä aineistossa on kiinnostavaa, ja pysyä päätöksessä. Tutkimuksessa tulee ilmetä selkeästi, mistä juuri kyseinen tutkimus kertoo. Teorian täytyy olla linjassa raportoidun kiinnostuksen kohteen kanssa. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu niin

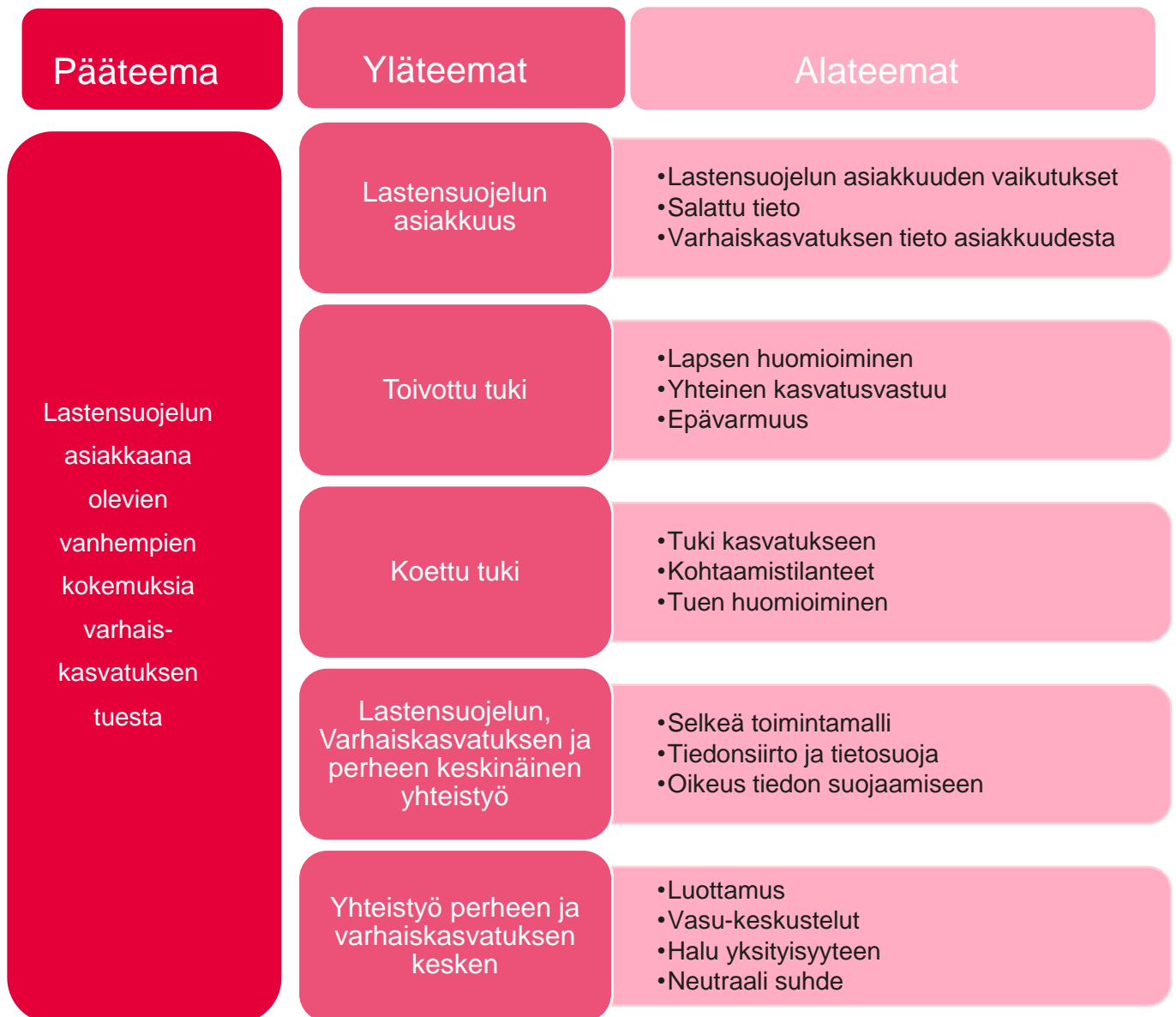
sanottu redusointi, eli alkuperäisaineiston pelkistäminen siten että aineistosta karsitaan pois epäolennainen. Tämä voi tapahtua joko aineoston pilkkomisella osiin tai tiivistämällä. Pelkistäminen voi tapahtua siten, että aineistosta karsitaan pois kaikki, mikä ei vastaa tutkimuskysymyksiin. Samankaltaiset ilmaisut voidaan esimerkiksi alleviivata saman värisellä kynällä. Nämä pelkistetyt ilmaisut listataan allekkain eri konseptille, aineistosta mitään kadottamatta. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään omiksi osioiksi, joissa voi löytyä useampikin pelkistetty ilmaus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Koodaamisella on tarkoitus saada aineisto käsiteltävään muotoon. Koodaukselle ei ole yhtä oikeaa tapaa, vaan on aina tutkijasta kiinni, miten hän haluaa ryhmittelyn tai koodauksen toteuttaa. (Kananen 2017, 137.)

Toiseksi aineistolle suoritetaan kluserointi eli teemoittelu. Teemoitetussa aineistossa käydään läpi alkuperäisaineiston koodaukset, ja aineisto käydään tarkasti läpi etsien eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Eri luokiksi yhdistellään samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet, joista muodostuu alateemat. Alateemat nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Teemoittelua jatketaan siten, että alateemoista muodostetaan yläteemoja, ja yläteemoja yhdistelemällä muodostetaan pääteemoja. Pääteemat nimetään aineistosta nousevia ilmiöitä kuvaavina. Lopuksi nimetään vielä yhdistävä teema, joka kuvaa tutkimustehtävää. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–125.) Tällä toimella jäsennetään sitä, mitä tutkijan mielestä aineistossa käsitellään. Valitut aiheet tukevat teoriaa, ja toimivat tekstin kuvailun apuvälineenä, ikään kuin sisäänkirjoitettuna muistiinpanoina. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.)

Aineiston teemoittelulla luodaan pohja tai kehys, jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan myöhemmin tulkita, yksinkertaistaa tai tiivistää (Hirsjärvi & Hurme 2015, 147). Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä on tavoitteena yhdistää käsitteitä, ja saada tätä kautta vastaus tutkimustehtävään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127). Aikaisemmalla tutkimustiedolla, havainnoilla tai teorioilla ei ole mitään tekemistä analyysin lopputuloksen kannalta, koska analyysin odotetaan olevan aineistolähtöistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108). Lopullinen tavoite teemoittelussa tai aineiston koodaamisessa ei ole analysoinnin lopullinen tavoite, vaan ne auttavat saavuttamaan ja rakentamaan lopullista analyysia (Hirsjärvi & Hurme 2015, 149).

Litteroin nauhoitetut haastattelut niiltä osin, mitkä koskivat oleellisesti aiheen tematiikkaa. Näistä sanasta sanaan – kirjoitetuista litteroinneista kertyi 28 sivua tekstiä. Aloitin aineiston analyysin värikoodaamalla haastattelut, ja nimeämällä nämä värikoodit henkilöiksi. Koodaamisen jälkeen pilkoin aineistossa nousseet ilmiöt erilleen, ja aloin ryhmittelemään osioita alateemoihin. Näissä alateemoissa esiintyivät samat ilmiöt sanoina. Alateemoista

yhdistelin yläteemoja, jotka kuvasivat alateemojen yhteneväisyyttä. Yläteemoista muodostui yhteinen pääteema, joka kuvaa tutkimuksen tarkoitusta myöskin. Ryhmittely ei ollut kovinkaan helppoa, koska eri osioissa saattoi ilmetä usea eri yläteeman ilmiö. Luin osiot useaan eri kertaan, ja tein ryhmittelyä niin kauan, että sain osiot kohdentumaan oikeisiin teemoihin, ja tarvittaessa muokkasinkin teemojen käsitteitä. Olen koonnut taulukkoon alle aineistosta nousseet alateemat, yläteemat sekä pääteeman, joka toimii myös yhdistävänä teemana.

Kuva 1 Teemoittelu

6.6 Tutkimustulosten luotettavuus ja eettisyys

Tieteellisessä tutkimustyössä tavoitellaan aina luotettavaa tietoa (Kananen 2017,189). Tutkimuseettinen neuvottelukunta on ohjeistanut tutkimustyötä tekeville Hyvän tieteellisen käytännön (HTK) perusteet. Ohjeistuksen mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu huomioida toimintaperiaatteet, joita ovat rehellisyys, avoimuus, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä. Huomioitavaa on myös muiden tutkijoiden tutkimustyön kunnioitus ja oikeanlaiset lähdeviittaukset. Tutkimusluvut on oltava myös kunnossa niin tutkittavalta taholta kuin tutkittavana olevalta henkilöiltä. Tulosten tallentaminen sekä esittäminen sekä tulosten arviointi on oltava myös eettisesti läpinäkyvää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.) Tutkimusta tehdessä on huomioitava koko työn tekemisen ajan luotettavuus. Luotettavuuden mittareina voidaan pitää reliabiliteettia ja validiteettia. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten pysyvyyttä ja validiteetilla sitä, että on tutkittu oikeita asioita. (Kananen 2017, 81.)

Silloin kun tutkimusta tehdään ihmisistä, ja jolloin ollaan suoraan tekemisissä ihmisten kanssa, muun muassa haastatteluiden muodossa, tulevat eettiset kysymykset erityisesti tarkasteltaviksi. Tutkimuksen aihe on hyvin sensitiivinen, ja vaatii eettistä tarkastelua niin suunnittelu-, haastattelu-, kuin aineiston analyysivaiheessa. Tutkimuksella pyritään tavoittelemaan tutkittavana olevan inhimillistä tilannetta. Haastateltavia on pidettävä mielessä henkilöinä, joille on taattava ehdoton luottamuksellisuus, ja on myös harkittava, millä lailla haastattelut tai tietojen tutkimustasolle nostaminen voisi aiheuttaa haastateltavassa stressiä tai muita seurauksia. Eettisenä velvollisuutena tutkijalla on esittää tietoa, joka on mahdollisimman varmaa ja todennettua. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 19–20.)

Minun täytyi asennoitua tutkimukseen neutraalisti, antamatta omien ajatusteni vaikuttaa tutkimuksen etenemiseen, haastatteluihin tai johtopäätöksiin. Olen toiminut perheohjaajana perhetyössä, ja tunsin täten jokaisen haastateltavani jollain lailla. Osin näin eduksi sen, että pääsimme heti luottamukselliselle keskustelutasolle. Toisaalta haitaksi olisi voinut ilmetä sellainen ilmiö, ettei haastateltava olisi kehdannut tai halunnut tuoda aitoja ajatuksiaan tai mielipiteitään esiin, jos hän olisi pohtinut, miten se vaikuttaisi perhetyön ja perheen väliseen yhteistyöhön. En kuitenkaan nähnyt tätä tutkimuksen kannalta esteeksi, koska haastattelun kohteena ei ollut perhetyö vaan varhaiskasvatus, joka on instituutio perhetyön ulkopuolella.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Taustatiedot

Haastateltavien taustatiedoista on yhteen vedetty tietoja, joita nousi esiin haastattelun aikana. Haastateltavien taustatiedot eivät siis ole yhteneväiset laajuudeltaan. Haastateltavien taustat ovat jokaisella erilaiset, kuten on myös heidän perheensä, elämänsä ja tilanteensa. Tuskin maailmasta löytyy kahta täysin samanlaista perhettä taustoineen, joten jokaisen tilanne on hyvin yksilöllinen. Kertaan vielä, että haastateltavien nimet ovat muutettu, ja useassa haastattelussa myös iät, jotta yksityisyyttä voitaisiin suojata varmemmin. Lisäksi perheiden taustat ja perheessä ilmennyt tuen tarve sekä haasteet ovat alla eriteltyinä ilman sidosta haastateltavaan.

Haastateltavien perheissä oli ongelmia, jotka ilmenivät väkivaltaisuuksina, mielenterveysongelmina, päihdeongelmina, vanhemman itsensä vahingoittamisena, uupumisena ja muun muassa tuen tarpeena vanhemmuudessa. Myös jollain vanhemmilla oli lapsia, joilla oli erityislapsen piirteitä. Jotkin vanhemmat kokivat arjessa suuria haasteita, ja vanhemmuus koettiin vaikeana. Joidenkin vanhempien tilanne vaati voimakkaampaa interventiota kuin toisten. Kaikki vanhemmat saivat perhetyön tukea, ja osa esimerkiksi terapiaa ja tukihenkilötyöskentelyä lapselleen. Jotkut vanhemmat olivat olleet lastensuojelun asiakkaita jo vuosia, jotkut vasta alle vuoden. Yksi vanhemmista oli tehnyt lastensuojeluilmoituksen itse perheestään.

Haastateltavat:

- Pete (34 v) ja Iina (35 v) olivat ainoat haastateltavat, jotka osallistuivat haastatteluun pariskuntana. Petellä ja Iinalla on yksi lapsi, 1,5-vuotias Oiva poika.
- Maria (36 v) on eronnut puoli vuotta sitten miehestään. Heillä on yksi yhteinen lapsi, Robin 5 vuotta.
- Anna (39 v) on yksinhuoltajaäiti, jolla on neljä lasta; Aava 3 vuotta, Aaro 4 vuotta, Neilia 10 vuotta ja Onni 14 vuotta.
- Viivi (28 v) on yksinhuoltajaäiti, jonka lapset ovat Jose 2 vuotta, Jami 4 vuotta ja Jemina 5 vuotta.
- Henna (32 v) on Samuelin (5 v) yksinhuoltajaäiti.

- Karoliina (37 v) on ydinperheen äiti. Lapset ovat Hilla 14 vuotta, Nelli 10 vuotta, Otso 5 vuotta ja Eino 2 vuotta.

7.2 Lastensuojelun asiakkuus

Lastensuojelun asiakkuuden vaikutukset. Vanhemmat pohtivat sitä, millä lailla heidän lastensuojelun asiakkuutensa vaikuttaa heihin itseensä, ja millainen käsitys heillä on yleisesti lastensuojelusta. Tiedolla on merkittävyttä suhteessa siihen, miten he kokevat lastensuojeluasiakkuutensa vaikuttavan varhaiskasvatuksen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Usea vanhempi toi esiin, miten olivat aluksi reagoineet lastensuojeluun.

Mulla oli siitä aluks sellanen käsitys, että jos tulee lastensuojeluilmoitus, niin sitte tullaan ja viedään lapset pois. Nyt se käsitys on muuttunu, mutta kyllä sitä on vielä välillä semmonen pelko persuksis että mitä jos mä en osaa tehrä kaikkia asioota oikein niin katotaanko sitte, että mä oon aivan huono äitinä ja näin. (Anna)

Reagointi oli hyvin voimakasta, koska usein mielikuva lastensuojelusta oli, että heidän lapsensa otetaan heiltä pois. Ajan kuluessa ajatus lastensuojelusta oli kuitenkin hieman pehmentynyt, kun vanhemmille oli selvennyt, että tarkoituksena on perheen auttaminen.

Lastensuojelusta tulee helposti mieleen se, että lapsi huostaanotetaan...mulle tuli, ku mulle on tehtyksi se (lina on itse huostaanotettu lapsena). (lina)

Pelko ja häpeä näyttäytyi kuitenkin vielä voimakkaana, vaikka asiakkuus lastensuojelussa olisi kestänyt jo useamman vuoden.

Ihan kamalalta. Niinku olisin epäonnistunu ihmisenä. Tai se apu mitä sieltä saa, on tosi hyvää ja meidän sossu ja perhetyöntekijätki on tosi ihania. Mutta ku ylipäätään se, et nyt oon lastensuojelun asiakas, tuntuu ihan kamalalta. Niinku olis poljettu johonkin ihmiste alakastiin. Vaikka oikeesti oon ihan tavallinen ihminen ja tavallisesta perheestä. Ei oo mitään päihde- tai väkivaltaongelmaa tai sellasta..tää nyt vaan meni näin...(Karoliina)

Salattu tieto. Usea vanhempi halusi pitää lastensuojelun asiakkuutensa salassa julkisuudelta. Varhaiskasvatus on hyvin lähellä perhettä ollessaan yleensä jokapäiväistä, ja lapsen asioista tulisi varhaiskasvatuksen tietää mahdollisimman paljon. Tämä asia kyllä tiedostettiin, mutta silti parempana ratkaisuna nähtiin se, että lastensuojelun asiakkuudesta ei varhaiskasvatuksessa kerrottu. Aineistosta nousi esiin myös vahvoja mielipiteitä, joita väritti pelko

lastensuojeluasiakkuuden esiin tulemisesta. Tiedon salaamisella haluttiin suojella omia lapsia tai itseä.

No..ehkä mä koen sen osittain lasten turvallisuuden vuoksi. Mä en haluu että mun lapsille koituu siitä yhtään enempää ongelmia mitä koituu jo välttämättäkin. Ja sit se, että mä pelkään osittain sitäki, et jos lapsia ruvetaan sen takia jotenki kohtelemaan erilailla. Sit mä pelkään sitä tiedonsiirtoa, että mitä jos uudes päiväkodis ei otetakaan sitä (tietoa lastensuojeluasiakkuudesta) hyvin vastaan. (Viivi)

Lastensuojelun negatiivinen julkisuusleima, eli stigma on läsnä tämän ilmiön kanssa. Pelko määrittyi tunteeksi, joka oli läsnä ja täten esti vuorovaikutussuhteen avoimuutta. Vanhemmat pelkäsivät lastensuojelun asiakkuuden esiin nousemista, ja sen tuomia vaikutuksia varhaiskasvatuksen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Mä pelkään koko ajan, että se paljastuu (tieto lastensuojelun asiakkuudesta). Oon kyllä sossulle sanonu, että en halua päiväkodin tietävän, mutta emmä oikein tiedä miten noi lasten tiedot missäki esitetään..jos jostain tuleeki päiväkodissa vastaan että jaa tämä onkin lastensuojeluperhe! Mäki oon...tai olin vanhempainoimikunnassa ja ulospäin ihan järkevä ihminen. Olis kyllä ihan kamalaa. (Karoliina)

Vanhemmilla oli ajatus, että lastensuojelun asiakkuus määritteli heidät vanhempana toimijoina, joka vaikuttaisi suoraan siihen, millä lailla heitä tai heidän lapsiaan kohdeltaisiin.

No emmä sitä menis julkisesti mölöyttämään, että joo me ollaan lastensuojelun...mä en niinku...ku sillä on vähän semmonen. Ihmisillä on paha tapa alkaa heti tuomitsemaan. (lina)

Varhaiskasvatuksen tieto asiakkuudesta. Vanhemmat kertovat myös siitä, mitä he uskoisivat varhaiskasvattajien heistä ajattelevan, mikäli varhaiskasvatuksessa lastensuojelun asiakkuudesta tiedettäisiin. Esiin nousi muun muassa selän takana puhuminen ja vanhempana ja ihmisenä huonommuuteen tuomitseminen.

Emmä tiä...ei ehkä välttämättä mitenkään. Mutta ainaki puhuis selän takana keskenänsä. Rupeis tarkkailemaan lapsia ja mua...No ajattelis että mä oon huono äiti. Just se, että tuntuis että mua ei pidettäis enää yhtä hyvänä ihmisenä. Emmä nyt mitää täydellisen perheen kulissii halua pitää yllä eikä meillä sellasta kai oookkaan...mutta jotenkin lastensuojelun asiakas on täs yhteiskunnassa niin pohjalla...Tää nyt on vaan sellanen tunne. (Karoliina)

Toisaalta taas tuotiin esiin, että oli hankalaa kuvitella tällaista hypoteettista tilannetta. Arvailuksi nousi, ettei tieto vaikuttaisi välttämättä mitenkään. Henna toi esiin, että pyrkii ajattelemaan lastensuojelun asiakkuuden olevan arkipäiväinen asia.

Sellasta häpeää (lastensuojelun asiakkuudesta itselle). Vaikee kuvitella mitä ne työntekijät puhuu keskenään. Mä oon kuitenkin pyrkinyt ajattelemaan niin, että se on yksi muista arkipäivän asioista, että ollaan lastensuojelun asiakkaana. (Henna)

Jotkut vanhemmat pohtivat myös laajemmin sitä, mitä tapahtuisi, jos ympärillä olevat ihmiset tietäisivät perheen lastensuojelun asiakkuudesta. Viivi esimerkiksi koki, että jos toiset perheet tietäisivät heidän lastensuojelun asiakkuudestaan, se vaikuttaisi suoraan myös lasten väliseen vuorovaikutukseen ja toimintaan. Viivillä oli pelko, että toiset vanhemmat kieltäisivät lapsiaan leikkimästä Viivin lasten kanssa, koska he olivat lastensuojeluperhe.

Monesti sitä miettii sitäki, et jos kantautuu toisten lasten vanhempien korviin (perheen lastensuojelun asiakkuus), niin sitte ne lapsetki saattaa ruveta kohtelemaan eri tavoin sillee, et äidit ja isät sanookin että "tuon kans ei sitte tarvi olla kaveria". (Viivi)

7.3 Toivottu tuki

Lapsen huomioiminen. Monen vanhemman puheista välittyi toive siitä, että heidän lapsellaan olisi hyvä olla, ja lapsen hyvä hoito turvattaisiin. Tämä on varhaiskasvatuksen päätehtävä, ja sellaisena se usein nähtiinkin. Esiin nousi, etteivät vanhemmat edes tienneet, mitä muuta tuki voisi olla perheelle, kuin lapsen hyvinvoinnista huolehtimisen. Lapsen hyvään hoitoon kuului kuitenkin myös yhteistyö varhaiskasvattajien kesken. Vanhemmat toivoivat, että lapsen päivästä ja kuulumisista keskusteltaisiin vanhemman kanssa, ja esiin tuotaisiin tietoa lapsen päivän kuulumisista.

Niin no kyllähän se tavallaan mitä mä toivon, niin ainut asia on, että kiinnitetään huomiota siihen, että lapsella on hyvä olla. Kaikista tärkeintä on, että lapsi nähdään omanlaisena, ja että ne saa sitä positiivista kokemusta. Ja sitte mulle tärkeätä on se, et ne saa tuoda kotiin niitä mitä ne on tehny ja kerrotaan kuulumiset. (Viivi)

Välillä lähinnä vituttaa. Ku puhutaan ihan tyhjämpäiväsistä asioista...niinku jotku kurakintaat tai montako lusikallista meni tänään puuroa, olis elämän tärkein asia. Emmä tarkota, että mua ei kiinnostais miten lapsilla hoidossa sujuu, tottakai mä haluan sen kuulla. (Karoliina)

Yhteinen kasvatusvastuu. Lasta huomioivan työn nähtiin toteutuvan, mutta yhteinen kasvatusvastuu, johon liittyy esimerkiksi kasvatuksessa ja vanhemmuudessa tukeminen, koettiin jäävän vajaaksi. Osa vanhemmista näki tuen pyytämisen varhaiskasvatukselta hyvin epätodennäköisenä. Kaikki vanhemmat esimerkiksi ottivat esiin avohuollon tukitoimena esiintyvän perhetyön esille, jonka tuki näyttäytyy vahvempana ja lähempänä olevalta, kuin varhaiskasvatukselta saatu tuki vanhemmille. Aineistosta nousi esiin myös epäluottamusta varhaiskasvattajia tai varhaiskasvatusta kohtaan, jolloin keskustelua varhaiskasvatuksen kanssa ei osattu edes ajatella mahdolliseksi.

Tällä hetkellä, ku me ollaan lastensuojelun asiakkaana, ja meillä käy perhetyö niin ne on ne ensisijaset henkilöt keneltä mä pyydän sitte neuvoa, jos mä tarvin. Tai äidiltä. Emmä niinku varhaiskasvatusta...Mä vaan vien mun lapsen sinne hoitoon. Ei se yhteinen kasvatusvastuu toteudu. (Henna)

Ei oo tullu kyllä mieleen (tuen saaminen varhaiskasvatukselta). Ainakaan nyt ku on tää perhetyöki. (Anna)

No ei tulis kyllä ensimmäisenä mieleen...mitä siellä ny sitte keskustelis jostaki...tuntuu vaan et se ny on semmonen paikka, jonne vien lapset hoitoon mun oman koulun takia. Vähä nyt jääny jotenki etäiseksi se paikka. (Anna)

Epävarmuus. Esiin nousi myös epävarmuus siitä, mitä varhaiskasvatukselta saatu tuki voisi olla. Toivottua tukea oli hankalaa nimetä, kun selkeää tuen saannin tarjontaa ei ollut avattu varhaiskasvatuksesta, eikä varhaiskasvatuksen tuen eri malleista tai osaamisesta ollut tietoa.

Mäkään en rehellisesti sanottuna tiedä, että miten se tapahtuis se, että päiväkotitukis enemmän. (Viivi)

Karoliina toi esiin, ettei tiedä, mitä asioita varhaiskasvatuksessa voisi ottaa esiin, ja onko varhaiskasvatuksen vastuulla edes ottaa vanhempien kanssa tiettyjä asioita puheeksi, jotka eivät koske suoraan lasta. Varhaiskasvatukselta toivottiin selkeämpää tuen tarjontaa.

Jotenkin sitä pitäis ensinäkin tuoda esiin, että niillä olis osaamista auttaa...Että ihmiset uskaltais puhua. Tai emmä tiiä onko sitä osaamista...tai varmasti sitä joillain on omasta takaa, jos on kovin empaattinen ja auttamishalunen ihminen muuten. Mutta onko se päiväkodin asia osata auttaa vanhempia? En rehellisesti sanottuna tiedä.. Siks onki varmaan niin vaikeeta puhua..ku ei tiiä miten ne suhtautuis. Ne vois sitä kyllä enemmän tuoda esiin, sitä mahdollisuutta, jos niillä on jotain keinoja auttaa. (Karoliina)

7.4 Koettu tuki

Tuki kasvatukseen. Muutamat vanhemmat toivat esiin, että ovat kokeneet saavansa tukea varhaiskasvatuksesta, joka näyttäytyy hyvin arkisissa ympäristöissä ja ilmiöissä, kuten uhmaikäisen lapsen kasvatusvinkeissä.

Kyllä siis aikalailta niinku ollaan keskusteltu kaikkea mitä on hyvä kotonakin käyttää, tieräkkö opetella ja näin..on ollut tosi hyvä juttu ku on esimerkiks puhuttu justiin tästä potalla käymisestä ja muusta tälläsistä jutuista. (Iina)

Pete tuo esiin, että heidän perheellensä tarve tuelle on jatkuvaa, koska lapsen kasvaessa ja kehittyessä vanhemmankin täytyy kasvaa vanhempana, ja oppimista riittää molemmille sekä lapselle että vanhemmalle. Tässä varhaiskasvatuksen tuki nähtiin tarpeellisena, ja tukea otettiin avoimesti vastaan. Pete tuo kuitenkin esiin kokemuksensa, ettei tietoa ja vinkkejä kuitenkaan saa automaattisesti, vaan niitä täytyy itse kysyä.

Kysymällä saa tietoa. Ei sitä automaattisesti tulla kertomaan, jos ei kysele. Just niinku näitä, ku rupee uhmaa tulemaan, että mitä tekee missäki tilanteessa, ku niillä (kasvattajilla) on niitä kaikennäköisiä tapauksia kuitenkin päivittäin. (Pete)

Varhaiskasvatuksesta oli saatu myös tukea lausuntoihin ja hakemusten täyttämiseen, mikäli sellaista tarvetta oli. Tämä korostui, jos tarvetta oli esimerkiksi erityislapsen erityishuolto-ohjelman tuen takaamiseksi, jolloin varhaiskasvatus ja erityislastentarhanopettaja olivat jo ennestään perheen kanssa olevassa yhteistyössä ja lapsen haasteista tietoisia.

Oon saanu tukea. Esimerkiks viime aikoina, ku on tullu tää kuntoutushakemus ja sieltä sitte varhaiskasvatusopettaja sanoi että autetaan teitä..ja ne oli sitte kirjottanu lausunnon jossa näkyy ne haasteet. (Maria)

Kohtaamistilanteet Tuen saanti tai halu tuen vastaanottamiselle näyttäytyi toisaalta myös melko haasteellisena. Vanhemmat kertoivat lapsen haku- ja vientitilanteisiin liittyvistä kohtaamisista kasvattajien kanssa. Esiin nousi varhaiskasvatuksen kulttuurin kohtaamistilanteisiin liittyvä kiire, joka saattaa luoda vanhemmissa luottamuspulaa ja turhautumista.

Voi olla siitä, että ne haku- ja vientitilanteet on aika nopeita ja hektisiä, ja siinä on paljon muita vanhempia ja lapsia samassa niin siinä on semmoset päivän kuulumiset vaan. (Henna)

Vanhemmat haluavat saada, ja saavatkin tietoonsa lapsen päivän kuulumisia, mutta toisaalta kaivattaisiin tilaa ja aikaa syvällisemmälle kuulumisten vaihdolle. Keskustelun koettiin olevan ajoittain pinnallista, joka ei aidosti kertonut lapsen päivästä juuri mitään.

ja sitte että kerrottais muutaki ku...niin välissä oli niin että "on syönyt ja nukkunut".
(Viivi)

Vois kuulla välillä jotain muutaki ku että jostain lapusta katotaan, että onko nukkunut ja paljonko syönyt. Jotenki se tuntuu niin pinnalliselta. (Karoliina)

Tuen huomioiminen. Aineistosta nousi esiin toisinaan myös ilmiöitä, joissa varhaiskasvatus olisi ehkä voinut olla tukena, mikäli asia olisi otettu puheeksi. Varhaiskasvatuksen tuelle toivottiin selkeää mallia, jossa pitäytyttäisiin. Viivillä oli varhaiskasvatuksesta huono kokemus. ja hän olisi toivonut, ettei varhaiskasvatus sekaannu perheen asioihin.

Et mitenkä sen olis pitänyt mennä, niin jos ajatellaan sitä meidän tapausta, niin sen olis pitänyt mennä niin, että se on avohuollon tukitoimi ja that's it. Että ei niinku mitään eriarvosta kohtelua, ja sitte vasta jos vanhempi sanoo tai vanhempi toivoo niin sitte enemmän tukee siihen (varhaiskasvatuksen puolelta). (Viivi)

Karoliina taas toi esiin, että olisi tarvinnut tukea, mutta sitä ei osattu tarjota, koska hänen varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla ei ollut näkyvää ongelmaa, josta huolestua. Jos tuki olisi vanhemmalle juuri oikeanlaista, voitaisiin sitä ehkä varhaiskasvatuksessa hyödyntää.

Joku perhetyöntekijä kai päiväkodinki kautta olis mahdollista saada mutta kai se menee sitte niille perheille, joiden lapsista näkyy, että on jotain ongelmaa. Meillä näillä päiväkotitöillä ei oo mitään sellasta, joka heijastais käytökseen tai sellasta... mutta ennenku ilmoitin meistä lastensuojeluun, niin tarkkailsilmänen tai -korvanen työntekijä olis voinut jotain huomata. Ei mulla oo ollut missään vaihees sellasta oloa, että haluisin siellä ruveta jakamaan omaa pahaa oloani. Ei ne olis varmaan osannu auttaa mitenkään (Karoliina)

Eri päiväkodeissa käytänteet tuesta tuntuivat kuitenkin vaihtelevan yhteisestä varhaiskasvatussuunnitelmasta riippumatta. Esimerkiksi Anna oli saanut enemmän tukea toisessa päiväkodissa kuin toisessa.

Sillon ku siellä vanhas päiväkotipaikka oltiin, niin siellä palaveris oli joku henkilö..sillä oli joku hieno nimi..joku erityiskasvattaja. Sillon siellä käytiin jotain vinkkejä läpi just silloin ku Aarolla oli se uhma. Täällä uudes päiväkodin ei oo nyt ollu mitään. (Anna)

7.5 Lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja perheen keskinäinen yhteistyö

Selkeä toimintamalli. Aineistosta nousi muutaman vanhemman kohdalla esiin, että keskinäinen yhteistyö nähtäisiin mahdolliseksi, jos toimintamalli olisi selkeä. Lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja perheen välinen työskentely nähtäisiin mahdolliseksi siten, että jokainen taho tietäisi oman vastuualueensa ja näissä pitäydyttäisiin. Varhaiskasvatuksessa keskusteltaisiin täten vain lasta koskevista asioista, jotka ovat kytköksissä varhaiskasvatukseen.

No kyllä mä näkisin sen mahdollisuutena (keskinäisen yhteistyön) täs uudes päiväkodis. Vois olla vaikka niin että sosiaalityö ja varhaiskasvatus ja vanhemmat olis saman pöydän ääressä, ja sitte siinä joku tietäis sen oman tonttinsa ja sit se, että niinku ei tarvis jokasta asiaa selventää erikseen. Mut mun mielestä lastensuojelu on isommassa roolissa, niin jos rajais sen niin että keskustellaan vaan siitä mikä koskee päiväkotia. Lastensuojelun kans sitte isompi kokonaisuus. (Viivi)

Muutama vanhempi nimesi lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja perheen keskinäisen yhteistyön esimerkiksi palaverissa epämuokavaksi, ahdistavaksi tai noloksi. Esimerkiksi Hennan tapauksessa päiväkotia oli toivonut yhteistä palaveria. Hennalta ei ollut kysytty, haluaako hän yhteistä palaveria ja Henna kuvaakin, että toivoisi palaverin pidettäväksi erikseen eri tahojen kesken.

No yhteinen palaveri meillä on nyt kerran ollu. Se ei ollu Vasu-keskustelu, se oli sitte ihan erikseen. Tässä palaverissa oli mukana se päiväkodin johtaja ja sitte sosiaalitoimesta joku ja sitte kaks perheohjaajaa. Siinä lähinnä vaan puhuttiin Samuelin asioista, ja niillä oli jotain huolta sieltä päiväkodin puolelta myös. Ei mitään suurta, mutta päiväkotia oli toivonut sitä palaveria. Se oli mulle sellanen epämuokava..mä rupesin itkemään siellä, se oli semmonen tosi ahdistava ja nolo. Kyllä mä olisin toivonut että tollaset palaverit olis päiväkodin kans ihan keskenään eikä sillee, et siinä olis sitte lastensuojeluki. (Henna)

Tiedonsiirto ja tietosuojaja. Yleiseksi ilmiöksi aineistosta nousi epävarmuus koskien tiedonsiirtoa ja tietosuojaaja. Jokainen vanhempi haastateltavista toi esiin, etteivät oikeastaan tiedä kaikkea, mitä varhaiskasvatus tietää perheestä lastensuojelun kautta. Kaikki vanhemmat toivat esiin, etteivät osaa sanoa varmaksi, mitä kautta tieto perheestä kulkee, ja minkälaisissa yhteyksissä, tai mitä tietoja varhaiskasvatuksella perheestä on tai pidetäänkö tieto varmasti salassa perheen niin halutessaan.

Ei mun käsittääkseni oo ollu (lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä yhteistyötä). Musta tuntuu, että kaikki on nykyään niin kiireisiä, että hyvä ku ehditään joku yks palaveri pitää. Mun on hyvin vaikee kuvitella, että tällä sossulla olis aikaa soitella jonneki päiväkotiin. (Henna)

Siellä vanhas hoitopaikas oli (tieto lastensuojelun asiakkuudesta). Kyllä mä luulen, että ku niillä on sillon ollu se tiedon siirto, että tuollaki tiedetään. Ei ne oo ottanu sitä esille. Emmä edes tiedä onko perhetyön ja päiväkodin välillä jotain yhteistyötä. Ei kyllä mitään tietoa. Joskus on ollu kyllä puhetta, että niillä (varhaiskasvattajilla) on mahdollisuus ottaa yhteyttä sinne omaan sosiaalityöntekijään muttei oo sen kummemmin ollu puhetta. (Anna)

Ei mitään tietoa itseasiassa. Ei oo ollu mitään puhetta siitä. (Pete)

Ne sillon kysy, ku päiväkotu vaihtu, että saako tiedot siirtää, ja mä sanoin, että kyllä saa ja mä en kyllä tiedä kuinka se tieto kulkee ja mitä ne nyt tietää. Ne on mulle (varhaiskasvatuksesta) kertonu aika pikasesti, että minkälaista tietoa niillä on. (Maria)

Esiin nousi myös palvelujärjestelmän sekavuus. Karoliina toi esiin laajemman palvelujärjestelmän ja pohti, olisiko voinut saada tuke itselleen ja perheelleen muutakin kautta, kun tekemällä lastensuojeluilmoituksen.

Tää koko järjestelmäki on jotenkin tosi sekava tälläselle peruspiirkolle...kenen homma on tehdä mitäki ja mitä kautta tiedot menee mihinkäki ja olisinko voinu saada apua jostain muualta, ku lastensuojelusta. Se olis ollu kiva tietää. (Karoliina)

Oikeus tiedon suojaamiseen. Vain kahdelle vanhemmalle oli selvää, että heillä oli oikeus suojata tietojaan siten, että lastensuojelun asiakkuuden tieto ei kulkisi varhaiskasvatukseen lastensuojelun kautta, kuin vain erityisissä tilanteissa. Muille vanhemmille asia oli epäselvä. Karoliina ja Viivi olivat tuoneet lastensuojelun sosiaalityöntekijälle vahvasti esiin sen, etteivät halua varhaiskasvatuksen tietävän lastensuojelun asiakkuudestaan.

Kyllä mä haluan ne ainaki täs meidän tapaukses pitää ihan erillään toisistaan. Ku emmä halua, että päiväkodis tiedetään miten meillä oikeesti menee. Jonku muun perheen tapaukses se vois olla ihan hyväki juttu, että kaikki toimis yhteistyös. (Karoliina)

Kysyttiin sossusta joo ja oli puhetta ja sovittiin että pidetään niinku päiväkodin osuus mahdollisimman minimissä, että ne ei sais tietää. Kyllähän tää päiväkodin johtaja moneen otteeseen ja monella tavalla yritti kysellä, että mikä tilanne kotona

ja miks ollaan tähän päädytty. (perhetyö näyttäytyi mukana lasten hoitoon kuljettamisissa). (Viivi)

7.6 Yhteistyö perheen ja varhaiskasvatuksen kesken

Luottamus. Vanhemmat kokivat toisinaan luottamusta syntyneen varhaiskasvattajiin. Lähes kaikkien kohdalla nousi esiin, että vanhemmat puhuvat mieluiten yhdelle kasvattajalle, kenet vanhemmat kokevat luotettavaksi, ja kenen kanssa kemiaat kohtaavat. Tällöin ei ollut merkitystä, mikä kasvattaja oli koulutukseltaan, ja missä asemassa hän ryhmässä työskenteli (opettaja, sosionomi tai lastenhoitaja).

...hänelle mä luotan kertoa ja hänen kans on tosi mukava keskustella..ainakin siis siellä on se yks (kasvattaja) johon mä luotan. Tuntuu että hän on ammattilainen ja positiivinen. (Maria)

Mä vaan vien Samuelin ja haen Samuelin, niin ne on hyvin sellasia arkisia asioita mitä siinä sitte puhutaan. En oo lähteny avautumaan sitte muusta. Sellasta luottamusta ei oo kehenkään niistä (varhaiskasvattajista) syntyny. Kyllä mulla on kuitenkin sellanen perusluottamus on olemassa. Mä luulen et kaikille vanhemmilla mätsää jonkun toisen kans paremmin, kun toisen kelle on helpompi puhua. Mä kattoisin, että olis sopiva henkilö paikalla ja sitte kertoisin asian (jos täytyisi puhua lastensuojelun asiakkuudesta). (Henna)

Esiin nousi myös, että mikäli kasvattajat olisivat kysyneet suoraan perheen kuulumisia, olisi aiheesta voitu keskustellakin. Karoliina kuvaili pohtivansa, johtuvatko varhaiskasvattajien vuorovaikutustaidot koulutustaustoista.

Jos ne olis itte kysyny vaikka, että mitä meille kuuluu, niin olisin voinu kertoakki...jollekki tietylle hoitajalle, en todellakaan kaikille. Yhen kans mulla oikeestaan synkkaa sen verran hyvin, että sen kans olisin voinu puhua. Emmä tiä johtuuko se koulutustaustasta vai ihan niiden persoonasta, mutta kaikkien kanssa ei kyllä edes huvita puhua mitään muuta, kun pakolliset. (Karoliina)

Vasu-keskustelut. Aineistosta nousi Vasu-keskustelut useaan kertaan esiin. Muutama vanhempi toi esiin, että kokevat hyvänä, että Vasu-keskustelut keskittyvät lapsiin. Vasu-keskustelun sisältö nähtiin myös riippuvaiseksi siitä, kuka kasvattaja Vasun tekisi ja miten laajasti haasteista voitaisiin Vasu-keskustelussa puhua.

No siinäki niin riippuu, kuka sen Vasun tekee. Kyllä se on aika lailla lapseen keskittyvää, niinku sen pitää ollakki. Ei siinä tee mieli lähteä harhailemaan mihinkään "olenkin oikeasti huono äiti"-keskusteluun. (Karoliina)

Nähtäisiin myös hyvänä, että keskustelu vanhemman omista kuulumisista voitaisiin käydä Vasu-keskustelun ulkopuolella. Viivi toi esiin, että hän koki hyvänä sen, että kasvattaja oli kohdannut Viivin henkilökohtaisella tasolla kysyessään mitä Viiville kuuluu.

En olis halunnu jakaa mitään omaa tietooni (Vasu-keskustelussa). Sen Vasu-keskustelun jälkeen se hoitaja kysy, että mitä kuuluu. Niinku ihan puhtaasti, ja mä sitten kerroin ja se sano, että ei oo mikään pakko jakaa, jos siltä tuntuu. Ja sitte se vielä kysy, että onko mitään huolenaihetta lapseen liittyen. Se oli jotenki toimivaa. Se tuntu et se kysy multa myös ihmisenä, ei pelkästään lapsen vanhempana. (Viivi)

Maria kertoo Vasu-keskustelusta, jossa sosiaalityöntekijä oli mukanaolonsa selittänyt sillä, että vanhempia tuetaan yhteisen kasvatuslinjan löytämiselle. Muita perheessä esiintyviä huolen aiheita sosiaalityöntekijä ei ollut tuonut esiin. Täten Vasu-keskustelussa pitäydyttiin vain asioissa, jotka varhaiskasvatuksen olisi olennaista tietää, ja näin suojattiin vanhemman yksityisyyttä.

Mutta perhetyö on ollut mukana melkein joka Vasu-keskustelussa ...joskus oli sosiaalityön tekijä mukana, ja hän sanoi siellä muille, että pääasiassa lastensuojelu on mukana siksi, että etsitään yhteistä kasvatuslinjaa. (Maria)

Vasu-keskustelut nähtiin pääasiassa hyvänä sen keskittyessä lapseen. Vasu-keskustelun on tarkoitus tarkastella lapsen kehitystä, kasvua ja oppimista ensisijaisesti, ja vasta toissijaisesti tukea vanhempaa tai perhettä kokonaisuudessaan.

Siinä (Vasu-keskustelussa) käytiin läpi kaikkea että mitä Oiva on tehnyt ja...(tekstiä poistettu)..ja tällästä ja se on tosi hyvä! (Iina)

Halu yksityisyyteen Perheen sisäisiä asioita ei haluttu tuoda esiin varhaiskasvatuksessa. Haastatteluissa nousi esiin tunteita laidasta laitaan, joista voimakkaimmat näyttäytyivät ehkä häpeänä ja pelkona. Aineistosta nousi esiin, että vanhemmat eivät ole uskaltaneet tai halunneet tuoda arkoja asioita esiin varhaiskasvatuksessa. Asioiden julkitulemista ja siihen suhtautumista pelättiin, josta esimerkiksi Karoliina kertoo.

...Mut se, että kertoisin, miten meillä oikeesti menee. Niin emmä sitte oo saanu sanottua ollenkaan. Kyllä ne varmaan järkyttyis hoidos, jos ne tietäis mitä me täällä kotona ollaan käyty läpi....niillä on varmaan mielikuva että ollaan tosi esimerkillinen perhe. (Karoliina)

Mikäli varhaiskasvatuksessa tiedettiin lastensuojelun asiakkuudesta, eivät he tienneet kuin jäävuoren huipun. Vaikka avoimuutta yhteistyössä saattoi ollakin, haluttiin yksityiset asiat pitää perheen omana tietona. Viivi toi esimerkiksi esiin, että varhaiskasvattaja oli koittanut saada tietoonsa, mikä ongelma perheellä tai Viivillä oli. Viivi koki tämän loukkaavana, eikä tahtonut mitään kertoa kasvattajalle. Viivi koki kasvattajan toimineen epäammattimaisesti.

Se (varhaiskasvattaja) olis halunnu tietää, että minkä takia meillä on perhetyötä ja mikä on se syy, miks me ollaan lastensuojelun asiakkaita ja mikä mulla on. Eihän se voinu suoraan kysyä, että mikä sulla on. Yritti kaikin keinoin kierrellä. (Viivi)

En mä lähtis mitään henkilökohtasia asioita keskustelemaan. (Henna)

Neutraali suhde. Muutama vanhempi kuvasi yhteistyön tavalliseksi ja esimerkiksi neutraaliksi. Tällöin yhteistyön kuvattiin sujuvan hyvin ja vanhemmalle riittää, että lapset tulevat hoidetuksi eikä perheen muihin asioihin puututa.

Ihan hyvin sujuu yhteistyö. Se on aika neutraali. Kaikki ne vaan tulee siellä vastaan ja sanotaan hei. (Anna)

Lapset käy siellä hoidos ja that's it.. (Karoliina)

Yhteistyö nähtiin monitahoisena, johon vaikuttavat niin perheen taustalla olevat asiat, varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Vaikutteita suhteeseen syntyi myös siitä, minkälaisessa suhteessa työntekijät olivat vanhempiin sekä miten lastensuojelu ja varhaiskasvatus tekivät yhteistyötä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa selvitettiin lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien kokemuksia varhaiskasvatuksen kanssa tehdystä yhteistyöstä sekä minkälaista tukea vanhemmat ovat varhaiskasvatukselta saaneet. Tutkimuksessa saavutettiin myös tietoa, miten lastensuojelun asiakkuuden koettiin vaikuttavan yhteistyöhön. Vastauksia näihin tutkimuskysymyksiin sain aineistosta monipuolisesti. Peilaan alla tutkimuskysymyksiin tutkimuksessa esiin noussutta tietoa.

1. Minkälaisena lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat tai huoltajat ovat kokeneet yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa?

Päällimmäisenä tutkimustuloksena yhteistyöstä jäi vanhempien yhtenäinen ajatus sitä, etteivät he varmuudella tiedä, mitä varhaiskasvatuksessa tiedetään perheen lastensuojeluasiakkuudesta. Siitäkään ei vanhemmilla ollut varmuutta, onko tietoa ylipäätään asiakkuudesta varhaiskasvatuksella. Epävarmuutta aiheutti myös, onko tieto varmasti salattu varhaiskasvatukselta lastensuojelun puolelta, mikäli vanhemmat ovat niin halunneet. Ainoastaan laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista voisi selittää lakien puolesta tätä problematiikka siten, että sosiaalityöntekijä joutuisi kertomaan varhaiskasvatukseen vanhemman tietämättä, mikäli lapsen hyvinvointi ja etu sitä vaatisi. (L. 22.9.2000/812, 17 §.) Syy tietämättömyyteen ei kuitenkaan johdu ainoastaan tästä, vaan ehkä ilmiötä selittää yhteistyön erilaiset haasteet. Muun muassa Tuija Leppäkoski ym. (2017) ovat nostaneet tutkimuksessaan esiin haasteet tiedotukseen liittyvissä asioissa. Yhtenä haasteena nähdään se, ettei tiedonkulun käytänteitä ole yhteisesti sovittu ja epäselvää on, kenen vastuulle kuuluu kertoa mitään. (Leppäkoski ym. 2017, 204–206.)

Vanhempien ja varhaiskasvatuksen keskinäisellä yhteistyöllä ja avoimella keskustelulla varhaiskasvattajien olisi mahdollista saada tietoa lapsesta ja perheestä, joka ei näy lapsen arkipäiväisessä toiminnassa päiväkodissa. Yhteistyön tulisi olla laadukasta, jotta yhteinen tavoite lapsen hyvinvoinnista tulisi toteutuneeksi. Ehdottoman tärkeää olisi jaettu ymmärrys, ja yhteinen päätöksenteko yhteistyössä. (Rantala & Uotinen 2019, 131.) Luottamus ja sen mahdollinen syntyminen nousivat haastatteluissa merkittäväksi tekijäksi. Vanhemmat kokivat pääasiassa voivansa keskustella perheensä asioista, mutta usea vanhempi nosti esiin, että puhuisi vain yhdelle työntekijälle. Tämä työntekijä olisi sellainen, kenelle on helppo puhua, keneltä löytyy empatiataitoja, kehen on jo syntynyt luottamusta, ja kenen kanssa kemia

kohtaavat. Kasvattajan koulutustaustalla ei ollut merkitystä. Kuitenkin asiat, joista vanhemmat kokivat voivansa puhua, liittyivät huoliin lapsen asioista, ei niinkään vanhempien omiin ongelmiin.

Vanhemmat pohtivat myös, mikä taito tai velvollisuus varhaiskasvatuksella on kohdata perhettä tai vanhempaa, ja osataanko oikeanlaista tai oikeanaikaista apua tarjota. Mielikuva varhaiskasvatuksesta oli hyvin lapsipainotteinen, eikä omia huolia otettu esiin. Varhaiskasvatukselta jää siis piiloon perheen sisäisiä asioita, johon kuuluivat tässä aineistossa esimerkiksi väkivalta, monenlaiset mielenterveysongelmat, päihdeongelmat, perheen rikkonaisuus ja tuen tarpeet vanhemmuudessa ja lasten kasvun tukemisessa.

Osa vanhemmista koki, että tarvittaisiin muutakin aikaa keskusteluille, kuin Vasu-keskustelut, joiden katsottiin olevan lapsen asioita varten. Varhaiskasvatuksen arki on kiireistä, joka nousi myös usealta vanhemmalta yhdeksi huomioksi. Kiire koettiin haasteena keskustelulle, ja lapsen tuonti- ja vaihtotilanteet välillä turhauttaviksi. Toisaalta vanhemmilta nousi myös esiin, ettei yhteistyöltä mitään enempää odotettukaan. Rantala ja Uotinen (2019) tuovat esiin, että myönteinen ilmapiiri yhteistyössä edesauttaa luottamuksen ja avoimuuden syntymistä yhteistyössä. Myönteisen ilmapiirin myötä olisi mahdollisuus luoda toivekuutta perheeseen, joka näyttäytyy vanhemmille muun muassa uskona parempaan tulevaisuuteen. Vanhemmat ovat itse lapsensa asiantuntijoita, ja tämä asiantuntijuus on arvokas voimavara niin vanhemmalle itselleen, kuin myös kasvattajille sekä koko moniammatilliselle yhteistyölle. (Rantala & Uotinen 2019, 134.)

Tutkimuksessa nousi esiin varhaiskasvatuksessa toimivat eri ammattitaustaiset kasvattajat. Uuden lain (varhaiskasvatuslaki 504/2018) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostuu varhaiskasvatuksen opettajista, varhaiskasvatuksen sosionomeista ja varhaiskasvatuksen hoitajista. Assila (2021) toi esiin haastattelussaan sosiaalialan vahvistumista varhaiskasvatuksen työssä. Assila näki sosionomien olevan ammattiryhmä, jolla olisi osaamista kohdata asiakkaat ottamalla huomioon heidän sosiaaliset tarpeensa. Varhaiskasvatuksen sosionomi on lakiuudistuksen mukaisesti uusi ammattinimike. Varhaiskasvatuksen sosionomeja on alettu kouluttamaan vuonna 2020. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvan määrittely on edelleen auki, vaikka uudistus on jo tehty. (Talentia 2021, 16.) Olisiko varhaiskasvatuksen sosionomi siis oikea henkilö varhaiskasvatuksessa tekemään perheen kanssa yhteistyötä ammatillisen koulutuksensa puolesta? Palveluohjauksellinen, dialogisen kohtaamistyön osaaminen on tärkeä työväline. Seinäjoen

kaupungille toteutettu kvantitatiivinen tutkimustyö ”Vanhemmuus ja sen tukeminen päivähoitossa” (2016) eräs haastateltava vanhempi totesi, ettei päiväkodin henkilöstön tarvitse toimia psykologeina tai perheterapeutteina, mutta olisi hyvä, jos he osaisivat ohjata ”oikealle luukulle”. (Holttinen & Hunnako 2016, 66.) Tulevaisuudessa olisi siis hyvä miettiä, millä lailla varhaiskasvatuksen sosionomin ammattiosaamista voitaisiin entistäkin tehokkaammin hyödyntää perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Toisaalta tässä tutkimuksessa nousi esiin, ettei vanhemmille ole väliä, minkä koulutuksen kasvattaja omaa, kunhan kasvattajan kanssa vain kemiaat kohtaavat, ja hän on empaattinen ja avarakatseinen.

2.Minkälaista tukea lastensuojelun asiakkaat ovat kokeneet saavansa varhaiskasvatukselta?

Varhaiskasvatuksen ja vanhempien keskeinen yhteinen tavoite on lapsen hyvinvointi. Varhaiskasvattaja voi tukea vanhempia arkisissa asioissa ja elämän muutostilanteissa. Varhaiskasvattaja voi keventää vanhemman taakkaa myös kuuntelemalla ja tukea vanhempaa jaksamisessa. (Rantala & Uotinen 2019, 130.) Tukea haastatteluiden mukaan saadaan, mutta melko arkisiin asioihin. Kukaan vanhempi ei tuonut esiin, että saisi tukea suoraan siihen ongelmaan, jonka kanssa lastensuojelussa asiakkaana ovat, tai erityistä tukea esimerkiksi vanhemmuuteen. Joka ei toisaalta ole varhaiskasvatuksen tarkoituskaan. Tosin lastensuojelulliset avohuollon toimet eivät ole taikasauvan heilautteluja, vaan myös arkisia kohtaamisia ja keskusteluja. Vanhemmat eivät kokeneet varhaiskasvatuksen auttavan heidän ongelmiinsa, joiden vuoksi he ovat lastensuojelun asiakkaana, vaan työskentely varhaiskasvatuksessa kohdistui pääasiassa lapseen.

Tukea ehkä otettaisiin vastaan, jos sitä tarjottaisiin oikealla lailla ja oikea-aikaisesti. Ikuisuuskysymykseksi jääköön, koska tällainen oikea aika ja paikka kenenkin perheen kohdalla olisi. Yhdenlaista oikeaa kaavaa tuen tarjoamiseen varhaiskasvatuksesta ei ole olemassa. Jokainen perhe on yksilöllinen, ja kaipaa yksilökohtaisen tuen ja mahdollisten toimenpiteiden arvion. Varhaiskasvatussuunnitelman (2018) perusteissa määritellään, että tuen saamisen mahdollisuuksista sekä niiden keskeisistä periaatteista keskustellaan vanhempien kanssa, ja mikäli tällaisia ilmenee, ne tulee kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt, monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat sekä miten eri yhteistyömuotoja arvioidaan käytännössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34–35.) Haastatteluista ilmeni, että tuen tarjoamisen mallia, varhaiskasvattajien osaamista ja avun mahdollisuuksia sekä

palveluohjausta pitäisi selkeyttää varhaiskasvatuksen puolelta, jotta vanhemmilla olisi oma-aloitteisestikin helpompi ottaa huoliaan esiin.

Karoliina toi esiin varhaiskasvatuksen kautta saatavan perhetyöntekijän, jolla hän tarkoitti varhaiskasvatuksen nimeämää resurssiohjaajaa Seinäjoella. Seinäjoen kaupunki sai koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutuksen vuoksi valtionavustusta vuosille 2020–2021, jolla palkattiin kaksi resurssiohjaajaa Seinäjoelle. Resurssiohjaajat ovat ikään kuin varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä. Vanhemmat voisivat ottaa itse resurssiohjaajaan yhteyttä, mikäli heillä olisi tarve vanhemmuuden tukeen, jaksamiseen, arjen hallintaan, kasvatukseen ja perheenjäsenten väliseen vuorovaikutukseen. Resurssiohjaajista ei löytynyt enää Seinäjoen kaupungin verkkosivuilta tietoa, joten oletettavasti resurssiohjaajia ei enää ole, hanke on päättynyt, tai he eivät pysty ottamaan enää uusia perheitä asiakkaikseen. Viittaus resurssiohjaajiin löytyy esimerkiksi Silja Laadun opinnäytetyöstä (2021) ”Perheiden varhaisen tuen saavutettavuus varhaiskasvatuksessa”. (Silja Laatu 2021, 13.)

Osallisuutta pidetään tänä päivänä hyvin merkityksellisenä asiana. Osallisuus näkyy myös varhaiskasvatuksessa isona teemana. Esimerkiksi Rantala ja Uotila (2019) tuovat esiin, että vanhempien osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia korostetaan koko ajan enemmän (emt. 125.) Osallisuus on yhteen vedettynä tulemista kuulluksi, tai kokemus kuulluksi tulemisesta. Osallisuuden edistäminen yhteiskunnassamme tulisi kohdentaa erityinen huomio marginaalissa oleviin ihmisiin sekä syrjittyihin. Oman elämän osallisuuden kokeminen muodostuu siitä, miten ihminen kokee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä tai vaikuttamaan sen kulkuun tai palveluihin, jotka koskevat itseä. Osallisuuden kokemusta voidaan edistää aineellisten ja aineettomien tarpeiden täyttämällä, ja niihin liittyvien epäkohtien, kuten luottamuksen, turvallisuuden tunteiden edistämällä. Jotta ihminen voisi kokea tulleen osalliseksi, on hänellä oltava tarpeeksi tietoa, taitoa ja resursseja mutta myös toimintaympäristön on oltava sellainen, jotta ihminen voisi kokea sen ymmärtävänsä, kykenevänsä ennakoimaan, ja hallitsemaan omaa toimintaansa siinä. Ihminen ottaa potentiaalisesta toimintakyvystään sen osan toimintaan, minkä kokee voivansa käyttää, ja tämä syntyy osallisuuden kokemuksesta. (THL 2021.) Aineistosta ei noussut esiin suoria kokemuksia osallisuuden tunteesta, vaikka sitä pidetään merkittävänä asiana. Lähinnä päinvastaisia kokemuksia osallisuudesta. Jäävätkö nämä lastensuojeluperheet siis väkisinkin hieman osattomiksi, vaikka osallisuuteen pyritäänkin?

3. Miten lastensuojelun asiakkuuden koetaan vaikuttavan yhteistyöhön?

Salattua, hävettyä, vaiettua, epävarmuutta, epäluottamusta ja sekavuutta. Toisaalta positiivisia kokemuksia, lapsen hyvää hoitoa, luottamusta ja avoimuutta. Lastensuojelun julkisuusleiman nähtiin varjostavan yhteistyötä. Lastensuojelun asiakkuutta hävettiin, eikä sitä haluttu tuoda esiin, ellei se ollut välttämätöntä tai tullut esiin muuta kautta. Vanhemmilta nousi halu suojata oma yksityisyytensä, ja pelko ja häpeä nousi esiin useankin vanhemman sanoittamana. Osa vanhemmista koki varhaiskasvatuksen ulkopuolisena heidän asioistaan, eivätkä halunneet yhteistyötä edistää. Tällöin lastensuojelun asiakkuus esti yhteistyötä. Positiivisessa valossa varhaiskasvatus nähtiin yhteistyössä useimmiten silloin, kun pääpaino oli lapsessa, eikä ulottunut vanhempien ongelmiin.

Vanhemmat toivat esiin lastensuojelun julkisuusleimaa eli stigmaa. Stigman käsitteeseen vielä voitaisiin lisätä koettu stigma, eli itseen kohdistuva stigma, jossa henkilö sisäistää yhteiskunnassa vallitsevat negatiiviset asenteet kaltaisesta henkilöstä. Tämä aiheuttaa henkilössä negatiivisia tunteita, ja vaikuttaa henkilön itsetuntoon sekä oman pystyvyyden epäilemiseen. (Toikko & Rovamo 2019, 282.)

9 POHDINTA

Tutkimus nosti esiin vanhempien ääntä. Mielestäni aihe oli erittäin mielenkiintoinen, ja koin tärkeäksi saada toimia näiden lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien äänitorvena. Lastensuojelun asiakkuus on todellakin vaiettava. Kukaan haastattelemistani ei olisi itse lähtenyt äänitorvella lastensuojelun asiakkuudestaan johtuvia kokemuksia julkisesti kuuluttamaan. Tutkimukseen toi ymmärrystä ja syvällisyyttä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöstä asiantuntijahaastattelut, jotka suoritin Seinäjoen varhaiskasvatuksen erityisopettaja Anne Assilalle sekä Seinäjoen kaupungin sosiaalityöntekijä Susanna Ekmanille. Koen, että tutkimuksessa esiin nousseilla teemoilla ja tuloksilla saadaan enemmän ymmärrystä vanhempia kohtaan, ja ehkä myös näkökulmaa siihen, millä lailla lastensuojeluperheisiin tulisi varhaiskasvatuksessa suhtautua, ja miten heitä tulisi lähestyä. Lähestymisen tulisi tiivistetysti tapahtua siten, kuten kehen tahansa vanhempaan; avoimella ja rehellisellä puheella. Vanhempaa on arvostettava ja muistettava, että avoin yhteistyö on merkittävää perheen parasta ajatellen. Yhteistyö on toteutettava siten ja niissä rajoissa, ettei vanhempi tunne oloaan loukatuksi ja että luottamus vahvistuisi.

Varhaiskasvatussuunnitelman ulkopuolella varattava keskusteluaika varhaiskasvatuksen kanssa on siis mahdollista. Omakohtaisesti tiedän aikaisemman lastenhoitaja taustani sekä omien kolmen lapseni kautta, että päiväkodista tarjotaan kaikille vanhemmille mahdollisuutta varata keskusteluaikaa Vasun lisäksi, mikäli sellaiselle olisi tarvetta. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan kukaan tutkimuksen vanhempi tuonut esiin. Lieneekö syynä korkea kynnyks ottaa asioita puheeksi lastensuojelun asiakkuuden takia, pelko leimautumiseen huonona vanhempana tai epävarmuus siitä, minkälaisia asioita varhaiskasvattajien kanssa voi ottaa puheeksi. Kaikki nämä mahdollisuudet nousivat aineistosta esiin. Olen miettinyt omien lasteni ollessa varhaiskasvatuksessa, mikä on tarpeeksi iso asia pyytää henkilökohtaista keskusteluaikaa? Täytyisikö vanhemman olla jo kipeästi ulkopuolisen avun tarpeessa, vai riittääkö keskustelun aiheeksi esimerkiksi vinkkien kaipuu uhmaikäisen pukemiseen?

Miten tehdä varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perheen välinen yhteistyö avoimeksi ja tiiviimmäksi. Selvästikin sille olisi tarve, mutta mikä olisi oikea tapa? Miksi esimerkiksi koulun ja lastensuojelun välinen yhteistyö on tiiviimpää, verrattuna varhaiskasvatukseen. Tarvittaisiin ehdottomasti eri tahojen keskeistä avoimuutta. Tulevaisuuden perhekeskusmallit ehkä antavat tälle mahdollisuuden, tai ainakin ajatuksen siemen yhteistyöstä lähtee kasvamaan. Myös

systemisestä työskentelytavasta puhutaan enenevässä määrin, joka tukisi monialaista työskentelyä.

Tutkimuksestani nousi esiin ilmiö, etteivät vanhemmat tieneet, mitä varhaiskasvatus tietää heidän lastensuojelun asioistaan, jos edes tietävät. Mielestäni vanhemmilla olisi oikeus tietää, mitä tietoja perheestä on milläkin instituutiolla, ja miten ne kommunikoivat keskenään. Tietämättömyys elättää pelkoa ja epävarmuutta, ja saattaa myös lisätä vanhemman sulkeutuneisuutta.

Varhaiskasvatus on palvelua perheelle. Lastensuojelu on palvelua perheelle. Kaiken keskiössä on perhe ja heidän tarpeensa. Keskitymmekö liikaa yhteistyön kehittämiseen, ja eri hallinnonalojen keskinäiseen toimivuuteen? Voisimmeko saada varhaiskasvatukseen lisää luottamusta ja avoimuutta esimerkiksi perhetyötä varhaiskasvatukseen lisäämällä tai lisäämällä avointa keskusteluyhteyttä kaikkien vanhempien kanssa osana arkea? Kirkkaimpana mielessä olisi kaikkien tahojen pidettävä se, mitä vanhempi on itse mieltä omista asioistaan, ja kuinka tahtoisi edetä, jotta paras apu voitaisiin perheelle tarjota.

Saadessani tutkimukselle idean, lähdin työstämään opinnäytetyötä heti alkuvuodesta 2021, vaikka aika opinnäytetyön tekemiselle ei olisi ollut vielä edes ajankohtaista. Minulla oli henkilökohtainen palo lähteä kuulemaan ja tuomaan julki vaiettua ääntä. Keskustelin tutkimukseni teemasta eri ammattilaisen ja kanssaopiskelijoiden kanssa, ja usea muukin piti aihetta mielenkiintoisena. Edeltävää tutkimusaineistoa oli hankalaa löytää juuri tästä näkökulmasta. Tämä antoi minulle lisää syytä tehdä kyseistä tutkimusta, ja tuoda vanhempien ääntä esiin. Itse prosessi ei ollut niin yksinkertainen, kun halu tuoda ääntä esiin. Matkalla tuli mutkia ja haasteita, jotka vaativat aiheen lähestymistä eri näkökulmista sekä teorian vahvistamista asiantuntijahaastatteluin. Koen, että prosessi opetti minua, ja sai pohtimaan asiaa niin monelta kantilta, että asian lähestyminen aiheeseen on hyvin kokonaisvaltaista.

Aineistosta nousi esiin useitakin kehittämiskohtia. Näitä ovat jo rakenteelliset haasteet, kuten miten saada varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö sujuvaksi ja toisistaan tietoisemmaksi. Palvelujärjestelmää, tietosuojaa sekä tiedon kulkemista olisi syytä avata vanhemmille, jottei heidän tarvitsisi elää epävarmuuden vallassa. Mitä kuuluu tietää varhaiskasvatuksen ja mitä lastensuojelun, ja miten he toimivat keskenään yhteistyössä. Moniammatillista yhteistyötä sekä viranomaisen ja vanhemman välistä yhteistyötä voidaan

kehittää avaamalla avoimesti näitä asioita. Niin lastensuojelun kuin varhaiskasvatuksen työntekijän tulisi tietää asiakkaan oikeuksista, ja ne tulisi sanoittaa ääneen joka osapuolelle.

Laajempi tutkimus nostaisi esiin tietenkin taas uutta tietoa lastensuojelun asiakkuudesta ja esimerkiksi kvantitatiivinen tutkimus tässä tutkimuksessa esiin nousseista ilmiöistä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde. Koen, että tällä tutkimuksella voidaan edistää osallisuutta vanhempien näkökulmasta, koska tutkimus antaa osviittaa sille, miten vanhemmat haluaisivat heille puhuttavan, jos haluavat ollenkaan. Tutkimus tutkimukselta, kasvattaja kasvattajalta ja asiakas asiakkaalta ja niin edelleen ehkä saadaan lastensuojelun julkisuusleimaa madallettua. Kuten myös kunnioitusta, ennakkoluulottomuutta ja arvostusta kohennettua lastensuojelun asiakkaita kohtaan – jotta kuulisimme heidän ääntään.

LÄHTEET

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi Oy.

Assila, A. 2021. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Asiantuntijahaastattelu.

Beckett, C. 2003. Child Protection an introduction. London: SAGE Publications Ltd.

Blair, S & Costa, R. 2020. Transitions Into Parenthood. Examining the Complexities of Childrearing. Emerald Publishing Limited. [e-kirja] [Viitattu: 14.8.2021]. Seamk Finna. Saatavana: Ebsco eBook Collection. Vaatii käyttöoikeuden.

Brady, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Ekman, S. 2021. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Asiantuntijahaastattelu.

Ensi- ja turvakoti. 2021. Uupunut vanhempi. [Verkkosivu]. [Viitattu: 24.3.2021]. Saatavana: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/vauvaperhe/kun-voimat-on-lopussa/uupunut-vanhempi/>

Eriksson, E & Arnkil, T. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Eronen, T. 2009. Häpeän säätely ja suhteissa olo. Teoksessa: Brasy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 193–210.

Friis, L. & Kaikki, K. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Brasy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 76–88.

Harisalo, R. & Miettinen, E. 2010. Luottamus, pääomien pääoma. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Harju, E. & Tujula, H. 2021. Kuinka toimia, kun huoli lapsesta herää? Opas huolen puheeksi ottamisesta varhaiskasvatuksen työntekijöille. [Verkojulkaisu]. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu: 25.9.2021]. Saatavana:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/497635/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6_Harju_Tujula_valmis.pdf?sequence=2

Hietämäki, J, Kuusinen, V, Pursi, K & Rikala, R. 2017. Lastensuojeluprosessi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikka (4). [Verkkootikkeli]. [Viitattu: 15.8.2021]. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201709078513>

Hietämäki, J. & Lammi-Taskula, J. 2017. Varhaiskasvatus tukee pienen lapsen perhettä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Verkkoblogi]. [Viitattu: 7.8.2021]. Saatavana: <https://blogi.thl.fi/varhaiskasvatus-tukee-pienen-lapsen-perhetta/>

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. [Verkkokirja]. Helsinki: Gaudeamus. [Viitattu 13.8.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Heino, T. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa: Brady, M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 16–39.

Heinonen, H. & Sinko, P. 2009. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa: Brasy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 89–100.

Helne, Tuula. 2009. Sosiaalinen järjestys ja tabut. Kilpailukyky-yhteiskunnan tabut ja niiden (vähemmän) inhimilliset ja (vähemmän) sosiaaliset seuraukset. Teoksessa: Laitinen, M & Pohjola, A. (toim). Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino. 19–42.

Holland, S. 2004. Child and family assessment in social work practice. London: SAGE Publication Ltd.

Holtinen, K & Hunnako, S-K. 2016. Vanhemmuus ja sen tukeminen päivähoitossa. Seinäjoen alueen vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja saamastaan tuesta kunnallisessa päiväkodissa. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu: 28.2.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/109672/ONT_HOLTTINEN_HUNNAKKO.pdf?sequence=1

Jokinen, L. 14.1.2019. Vanhemmuuden varhainen tukeminen ja ohjautuminen tuen piiriin. Asiakasymmärrys kolmesta kunnasta Keski-Suomessa. SOS-Lapsikylä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 14.8.2021]. Saatavana: <https://www.sos-lapsikylya.fi/wp->

content/uploads/2020/11/Vanhemmuuden_varhainen_tukeminen_ja_ohjautuminen_tuen_piiriin_Liisa_Jokinen.pdf

Kalland, M. & Salo, S. 24.4.2020. Vanhemmuuden tukeminen vauva- ja lapsiperheissä. Aikakausikirja Duodecim. (8) [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 14.8.2021]. Saatavana: <https://www.duodecimlehti.fi/duo15527>

Kallio, K. 2020. Lastensuojelun stigma: Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden kokemuksia stigmasta. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteiden tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos. Maisterintutkielma. [Viitattu:25.9.2021]. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/323686/Kallio_Katriina_tutkielma_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Sanoma Pro Oy.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampere University Press.

L. 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L. 11.6.1999/731. Perustuslaki.

L. 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

L. 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

L. 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.

L. 13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki.

Laatu, S. 2021. Perheiden varhaisen tuen saavutettavuus varhaiskasvatuksessa. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu: 29.8.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021060614592>

Laitinen, M. & Kemppainen, T. 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa: Laitinen, M & Pohjola, A. (Toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press. 138–177.

Laitinen, M. & Ojaniemi, P & Tallavaara, S-M. 2007. Nyt kuullaan meitä asiakkaita. Tutkimus kohtaamisesta, tiedosta ja osallisuudesta lastensuojelun työprosessissa. Julkaisija: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto.

- Lasten oikeuksien sopimus. Unisef. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 20.3.2021]. Saatavana: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Lastensuojelun keskusliitto. 2021. Lastensuojelu- ja sosiaalipalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu: 23.3.2021]. Saatavana: <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>
- Lastensuojelun käsikirja. 23.6.2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.8.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>
- Lastensuojelun käsikirja. 18.6.2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Verkkosivu]. [Viitattu: 23.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>
- Lapsen maailma. 11.1.2021. Sami Luoto kehitti päiväkoteihin puheeksi ottamisen mallin. Lastensuojelun Keskusliitto. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu: 12.9.2021]. Saatavana: <https://lapsenmaailma.fi/artikkeli/sami-luoto-kehitti-paivakoteihin-puheeksi-ottamisen-mallin/>
- Leppäkoski, T., Koivuluoma, M., Perälä, S. & Paavilainen, E. 2017. Moniammatillisen yhteistyön muutokset ja kehittämistarpeet lasten ja nuorten auttamisessa. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2). [Verkkoartikkeli]. [Viitattu:12.9.2021]. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135170/YP1702_Leppakoskiym.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 4.3.2021. Olenko riittävä vanhempana? [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 14.8.2021]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmaksi-kasvu/olenko-riittava-vanhempana/>
- Meirän VaSu. 2017. Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.
- Mitä on varhaiskasvatus? 2021. Opetushallitus. [Verkkosivu]. [Viitattu: 22.3.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Office of early childhood development. 2021. Early Childhood-Child Welfare Partnerships. [Verkkosivu]. [Viitattu: 23.8.2021]. Saatavana: <https://www.acf.hhs.gov/eccd/interagency-projects/eccw-partnerships>
- Ojaniemi, P & Rantajärvi, K-M. 2010. Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Teoksessa: Laitinen, M & Pohjola, A. (Toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press. 219–245.

- Opetushallitus. 2021. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. [Verkkosivu]. [Viitattu: 25.3.2021]. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lapsen-varhaiskasvatussuunnitelma-mallilomake-ja-ohjeistus>
- Opetushallitus. 2019. Opetushallitus jakoi valtionavustuksia kehittämishankkeisiin ja henkilöstökoulutukseen yhteensä 75 miljoonaa euroa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 12.9.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2019/opetushallitus-jakoi-valtionavustuksia-kehittamishankkeisiin-ja-henkilostokoulutukseen>
- Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Työkirja ammattikorkeakouluun. Jokioinen: E-oppi oy.
- Pohjola, A. 2009. Tabut auttamisen paradoksina. Teoksessa: Teoksessa: Laitinen, M & Pohjola, A. (toim.). Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino. 69–89.
- Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa: Laitinen, M & Pohjola, A. Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press. 19–74.
- Pekkarinen, E. 2015. Näkymättömiksi suojellut lapset. Teoksessa: Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko. (toim.) Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Tampere: Vastapaino. 264–300.
- Puusa, A & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus.
- Rantala, A & Uotinen, S. 2019. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa: Pihlaja, P & Viitala, R. Varhaiserityskasvatus. Jyväskylä: PS-Kustannus. 121–140.
- Strandén, H & Turpeinen, C. 2017. Kun huoli herää. Opas varhaiskasvatuksen ammattilaisille. [AMK-opinnäytetyö, Diakonia ammattikorkeakoulu]. Theseus. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017121821873>
- Talentia. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva. Talentia. Kasvu (1) 4.3.2021. 16–17.
- Tampereen yliopisto. 2021. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Laadullinen tutkimus. [Verkkosivu]. [Viitattu: 8.8.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html
- Tampereen yliopisto. 2021. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Teemahaastattelu. [Verkkosivu]. [Viitattu: 8.8.2021]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. 2021. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu: 28.8.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut>

- Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. 2021. Osallisuuden edistäminen. [Verkkosivu]. [Viitattu: 15.8.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>
- Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. 2021. Perhetyö. [Verkkovisu]. [Viitattu: 12.9.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- Toikko, T. & Rovamo, E. 2019. Päihde- ja mielenterveystyöhön kohdistetut negatiiviset asenteet ja assosiatiivinen stigma. Julkari. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 9.8.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220162>
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 13.8.2021]. Saatavana: <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti. 1.7.2020. [Verkkosivu] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu: 22.3.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020070146531>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. Helsinki. Saatavilla: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupapäätös

Liite 2. Suostumus haastatteluun

Liite 1. Tutkimuslupapäätös

Seinäjoki

PÄÄTÖS / tulosaluejohtaja

Päivämäärä 16.03.2021 Pykälä 24/2021

Asia Tutkimuslupa, Puska Essi

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan yksikössä sosionomi (AMK) –tutkintoa opiskeleva Essi Puska tekee opinnäytetyön aiheesta Lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien kokemuksia varhaiskasvatuksen tuesta ja suhtautumisesta perheeseen.

Puska pyrkii opinnäytetyössä tutkimaan, millä tavoin lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksen yhteistyön ja miten yhteistyö tavoittaa lapsen kasvatuksen ja hyvinvoinnin tukemisen. Tutkimuksessa tarkastellaan, joutuvatko vanhemmat ennakkoluulojen kohteeksi lastensuojeluasiakkuuden vuoksi ja johtaako se mahdollisesti erilaiseen suhtautumiseen tai käyttäytymiseen varhaiskasvatuksessa.

Puska esittää, että hän voisi haastatella [REDACTED] perhetyössä kohtaamiaan Seinäjoen kaupungin lastensuojelun asiakkaita ko. asiasta. Seinäjoen sosiaali- ja terveyskeskuksen tutkimuslupakäytäntöön ei kuulu käyttää kolmatta osapuolta asiakkaiden tavoittamisessa.

Asiakkaiden tavoittaminen tutkimuksen toteuttamiseksi suoritetaan Seinäjoen lastensuojelusta. Yhteys [REDACTED] perhetyöhön ei ole tässä tutkimuksessa oleellinen asia Seinäjoen sosiaali- ja terveyskeskuksen näkökulmasta. Puskalta edellytetään asiassa perheille laadittavaa infokirjettä. Tutkimukseen suostuneilta perheiltä edellytetään kirjallinen suostumus haastattelun toteuttamiseksi.

- Päätös** Päätän myöntää tutkimusluvan edellyttäen, että
- asiakkaiden osallistuminen tutkimukseen on ehdottoman vapaaehtoista ja heiltä täytyy olla kirjallinen suostumus, ja että yhteys perheisiin rakentuu Seinäjoen lastensuojelun kautta
 - haastatteluissa ja havainnoinneissa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta
 - tutkimuksessa yksittäiset henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa millään tavoin.

Allekirjoitus

[REDACTED]

Oikaisu-vaatimusohje

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Sosiaali- ja terveyslautakunta, PL 229, 60101 Seinäjoki, neljentoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluessa siitä kun päätös on asetettu nähtäville kaupungin internetsivuille. Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä (7) päivänä kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana ja silloin kun päätös on annettu tiedoksi tavallisena sähköisenä tiedoksiantona kolmantena (3) päivänä viestin lähettämisestä. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Tiedoksianto

[REDACTED]

Päivämäärä
16.03.2021

Asiakirja on laadittu ja allekirjoitettu sähköisesti
Saukko Päivi, sosiaaliryhmän tulosaluejohtaja
16.03.2021 12:32

Liite 2. Suostumus haastatteluun.

Suostumus tutkimukseen

Tutkimus lastensuojelun asiakkaana olevien vanhempien kokemuksista varhaiskasvatuksen tuesta ja suhtautumisesta perheeseen

Opiskelen Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Opinnäytetyössäni pyrin tutkimaan, millä tavoin lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat kokevat yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa, miten yhteistyö tukee lapsen kasvatusta ja hyvinvointia sekä perhettä.

Tutkimuksessa tarkastellaan, miten varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan lastensuojelun asiakkuuteen, minkälaisia asioita vanhemmat haluavat jakaa varhaiskasvattajien kanssa ja minkälaisia odotuksia vanhemmilla on varhaiskasvatuksen tukea ja suhtautumista kohtaan.

Tutkimuksen avulla lastensuojelun asiakkaiden mielipiteitä saadaan kuuluviin ja varhaiskasvatuksen henkilöstö saa lisää ymmärrystä lastensuojelun asiakkaiden toimintaa kohtaan.

Tutkimukseen osallistuvat eivät tule olemaan tunnistettavissa ja kaikki tiedot tulevat olemaan vain opinnäytetyön tekijän tiedossa. Tutkimuksen aikana vastauksia säilytetään ulkopuolisten ulottumattomissa ja tutkimuksen valmistuttua tiedot tuhotaan. Valmis opinnäytetyö on luettavissa verkosta sen valmistuttua vuoden 2021 loppuun mennessä.

Suostun haastatteluun:

allekirjoitus

paikka ja päivämäärä

Yhteystiedot:

Essi Puska

Sosionomi (AMK) -opiskelija

essi.puska@seamk.fi

SeAMK
SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES